

www.lgbc-ni.org.uk
info@lgbc-ni.org.uk

Moltaí Deiridh Athbhreithniú 2021- 2022

Ábhair

Caibidil 1. Tús áite.....	4
Caibidil 2. Creat Reachtach	5
Caibidil 3. An Obair go dtí seo agus príomh-gharspriocanna	6
Caibidil 4. Comhairliúchán ar Mholtaí Athbhreithnithe.	8
Caibidil 5. Uiríll maidir leis na tairiscintí athbhreithnithe	9
Caibidil 6. Moltaí Deiridh don 11 Dúiche.	27
6.1 Aontroim agus Dúiche Bhaile na Mainistreach.....	27
6.2 An Aird agus Tuaisceart an Dúin.....	28
6.3 Cathair Ard Mhacha, Droichead na Banna agus Craigavon.....	30
6.4 Béal Feirste.....	32
6.5 Cósta Chlochán an Aifir agus Gleanna	34
6.6 Cathair Dhoire agus Dúiche an tSratha Báin	36
6.7 Fear Manach agus An Ómaigh	38
6.8 Lios na gCearrbhach agus An Caisleán Riabhach.....	40
6.9 Meán agus Oirthear Aontroma	41
6.10 Meán-Uladh.....	43
6.11 An tlúr, Múrna agus an Dún.....	45

Caibidil 1. Tús áite

- 1.1 Léiríonn an tuarascáil seo mo mholtaí deiridh um Athbhreithniú ar Theorainneacha an Rialtais Áitiúil i dTuaisceart Éireann.
- 1.2 Bhí mé ceaptha ag an Roinn Pobail (DfC) mar Phríomh-Choimisinéir Teorann an Rialtais Áitiúil do Thuaisceart Éireann i Meitheamh 2020. Is tasc dom athbhreithniú a thabhairt agus moltaí a dhéanamh maidir le huimhir, teorainneacha agus ainmneacha an 11 dúiche rialtais áitiúil agus uimhir, teorainneacha agus ainmneacha ar na bardaí a mbeidh gach dúiche roinnte iontu.
- 1.3 Rith mo thréimhse tosaigh comhairliúcháin, ar mo Mholtaí Sealadacha, ó 27ú Iúil go dtí 21ú Mheán Fómhair 2021. Eagraíodh aon éisteacht déag i Meán Fómhair agus Deireadh Fómhair, faoi chathaoirleacht an Choimisinéara Chúnta.
- 1.4 I ndiaidh breithniúcháin ar na moltaí i scríbhinn agus tuarascálacha na gCoimisinéirí Cúnta, rinne mé athbhreithnithe áirithe ar mo mholtaí sealadacha agus d'fhoilsigh mé mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe ar an 18^ú Eanáir 2022. Rith tréimhse comhairliúcháin phoiblí breise, ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, ó 18^ú Eanáir 2022 go dtí 1^ú Mhárta 2022.
- 1.5 Fuair mé 15 aighneacht mar fhreagra le mo mholtaí athbhreithnithe agus déanaim a thuilleadh tráchta ar na moltaí sin ag caibidil 5.
- 1.6 Rinne mé mo dhícheall an tAthbhreithniú seo a dhéanamh chomh inrochtana agus ionchuimsitheach agus indéanta. Cuirim na moltaí sin ar fáil i bhformáid dhigiteach inrochtana forbartha ag comhoibrithe ar Shuirbhéireacht Ordanáis Thuaisceart Éireann (OSNI). Ní hamháin go bhfuil an cur chuige seo mar fhreagra leis an staid reatha sláinte phoiblí, ach freisin i ngeall ar an ndearcadh go bhfuil caighdeán na léarscáileanna digiteacha i bhfad níos airde ná leagan priontáilte agus ceadóidh sé sin d'aon duine measúnú a thabhairt ar mo thairiscintí go mionsonraithe. Fuair mé spreagadh ón aiseolas dearfach a fuair mé maidir leis an gcur chuige seo mar fhreagra le mo thuarascálacha roimhe sin.

Caibidil 2. Creat Reachtach

- 2.1 Leagann an chaibidil seo amach an creat reachtach do m' Athbhreithniú. Tá paraiméadair an Athbhreithnithe ar Theorainneacha an Rialtais Áitiúil agus tá na nósanna imeachta don Athbhreithniú ar gá dom a leanúint leagtha amach in Acht an Rialtais Áitiúil (Tuaisceart Éireann) 1972.
- 2.2 Fuair mé ceapadh faoi réir Coda IV an achta thuas, Cuid 50(3) an Achta a sholáthraíonn
- Beidh feidhm ag an gCoimisinéir ceaptha faoi réir fo-ailt (1)(b) chun athbhreithniú agus moltaí a dhéanamh maidir le —*
- (a) líon, teorainneacha agus ainmneacha dúichí an rialtais áitiúil; agus*
- (b) líon, teorainneacha agus ainmneacha na mbardaí a bhfuil gach dúiche roinnte iontu.*
- 2.3 Leagann Sceideal 4 an achta thuasluite amach an próiseas ceapacháin do Choimisinéir LGB, chomh maith le nós imeachta as m' Athbhreithniú ar gá dom a leanúint agus na rialacha ar chóir dom cloí leo. Is féidir teacht ar mhionsonraí iomlán ar an reachtaíocht seo ag www.lgbc-ni.org.uk/links.
- 2.4 Tá a thuilleadh sonraí ar na ainmneacha reatha agus teorainneacha dúichí an rialtais áitiúil agus bardaí i dTuaisceart Éireann in Ord an Rialtais Áitiúil (Teorainneacha) 2012. I ndiaidh Ordaithe 2012, rinne Comhairlí Dúiche aighneachtaí chuig an Toinn chun leasú a dhéanamh ar ainm an Dúiche. Bhí éifeacht ag na athruithe sin ar ainmneacha na ndúichí in 2016, is féidir gach sonraí a fháil ar an reachtaíocht sin ag <https://www.lgbc-ni.org.uk/links>.
- 2.5 Is féidir teacht ar theorainneacha reatha na ndúichí agus bardaí ar an Amharcóir Léarscáile <https://apps.spatialni.gov.uk/LGBC/LGBCPublicConsultationApp/index.html>.
- 2.6 Luaigh mé go mionsonraithe mo chur chuige ginearálta ar an Athbhreithniú agus ar reachtaíocht i gCaibidil Tuarascála ar Mholtaí Sealadacha 4. <https://www.lgbc-ni.org.uk/publications/provisional-recommendations-report>.

Caibidil 3. An Obair go dtí seo agus príomh-gharspriocanna

- 3.1 Tugann an chaibidil seo achoimre ar an obair déanta san Athbhreithniú seo. Tá achoimre ar phríomh-gharspriocanna ar fáil ag <https://www.lgbc-ni.org.uk/milestone-timeline>.
- 3.2 Bhí na sonraí a thugann faisnéis don Athbhreithniú curtha ar fáil ag Príomhoifigeach Toghcháin do Thuaisceart Éireann ar an nDáta Áirimh, 4ú Eanáir 2021.
- 3.3 D'fhoilsigh mé fógra poiblí ar an 3ú Feabhra 2021 ag seoladh suímh ghréasáin LGBC agus a fhógraíonn go raibh staid ullmhúcháin m' Athbhreithnithe críochnaithe. Chuir mé fáilte roimh thairiscintí ó chomhairlí, páirtithe polaitiúla, cumainn, eagraíochtaí agus baill aonair an phobail maidir le líon, teorainneacha agus ainmneacha an 11 dúiche: agus líon, teorainneacha agus ainmneacha na mbardaí laistigh 11 dúiche.
- 3.4 I mBealtaine 2021, d'óstáil mé go leor seisiún faisnéise fíorúla 'Labhair leis an gCoimisinéir' le oifigigh agus baill ón 11 comhairle. D'úsáid mé na seisiún fíorúla sin chun feasacht a ardú i measc na gcomhairlí maidir leis an Athbhreithniú, chun an próiseas Athbhreithnithe agus na scálaí ama gaolmhara a shoiléiriú. Is féidir teacht ar go leor de na ceisteanna ardaithe le linn na seisiún sin ag <https://www.lgbc-ni.org.uk/faqs>.
- 3.5 Ar an 27 Iúil 2021 sheol mé mo thuarascáil ar Mholtaí Sealadacha don chomhairliúchán poiblí ar tréimhse 8 seachtainí. D'fhoilsigh mé fógra poiblí sa phreas áitiúil agus réigiúnach a fhógraíonn seoladh an chomhairliúcháin agus ag lorg freagraí ó gach páirtithe leasmhara. Cuireadh mo thairiscintí ar fáil i bhformáid ar líne le léarscáileanna digiteacha ardchaighdeán do gach dúiche agus barda soláthraithe ag OSNI ar Spatial NI. Bhí ardán ar líne ann do na freagraí, le freagraí níos mionsonraithe seolta trí r-phost. Dhún an comhairliúchán ar an 21^ú Mheán Fómhair 2021.
- 3.6 Ar an 1^ú Lúnasa, cheap an Roinn Pobail cúigear Choimisinéir Cúnta chun cuidiú liom le m' Athbhreithniú. Ón 28^ú Mheán Fómhair go dtí an 14^ú Dheireadh Fómhair, eagraíodh sraith éisteachtaí Poiblí, ceann do gach aon dúiche. Bhí cathaoirleacht ar na éisteachtaí ag na Coimisinéirí Cúnta agus rinneadh iad i bhformáid hibrideach a cheadaigh rannpháirtíocht scartha go sóisialta sna suíomhanna chomh maith le rannpháirtíocht trí ardán ar líne. Ó shin, sheol na Coimisinéirí Cúnta a dtuarascálacha chugam ar gach ceann de na dúichí, ag glacadh san áireamh aighneachtaí ó bhéal agus i scríbhinn araon. Déantar na Tuarascálacha a fhoilsiú ar shuíomh gréasáin LGBC [Foilseacháin | Coimisinéir Teorann an Rialtais Áitiúil do](#)

[Thuaisceart Éireann](#). Is féidir teacht ar a thuilleadh sonraí ar an gcomhairliúchán i gCuid 4 agus 5 an tuarascála seo.

- 3.7 Ar an 18^ú Eanáir 2022 sheol mé mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe agus d’oscail mé tréimhse 6 sheachtainí do chomhairliúchán poiblí a rith ón 18^ú Eanáir 2022 go dtí 1^ú Mhárta 2022. D’fhoilsigh mé fógra poiblí sa phreas áitiúil agus réigiúnach a fhógraíonn seoladh an chomhairliúcháin agus ag lorg freagraí ó gach páirtithe leasmhara. Arís, cuireadh mo thairiscintí ar fáil i bhformáid ar líne le léarscáileanna digiteacha ardchaighdeán do gach dúiche agus barda soláthraithe ag OSNI ar Spatial NI. Bhí ardán ar líne ann do na freagraí, le freagraí níos mionsonraithe seolta trí r-phost. Cuirtear a thuilleadh sonraí maidir leis an gcomhairliúchán i gcaibidil 4.
- 3.8 Seoladh an tuarascáil seo chuig an Roinn Pobail ar an 31^ú Bhealtaine 2022.

Caibidil 4. Comhairliúchán ar Mholtaí Athbhreithnithe.

- 4.1 D'fhoilsigh mé mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe don chomhairliúchán poiblí ar an 18^ú Eanáir 2022. D'fhógair mé an comhairliúchán poiblí le foilseachán fhógra poiblí sa phreas áitiúil agus réigiúnach, chomh maith le trí chainéil meán sóisialta LGBC.
- 4.2 D'fhógair mé foilseachán mo Thuarascála ar Mholtaí Athbhreithnithe agus oscailt an tréimhse chomhairliúcháin 6 sheachtainí le litir fógra chuig Measúnóirí an Choimisinéara lena n-áirítear Príomhoifigeach Toghcháin, Stiúrthóir Daonáirimh (thar ceann an Ard-Chláraitheora), Coimisinéir Luachála agus Príomhoifigeach Suirbhé. Fuair Príomhfheidhmeannaigh an 11 Chomhairle fógra agus iarradh orthu é a scaipeadh leis na baill, cosúil leis na comhlachtaí rialtais agus neamh-rialtas ar liosta Department for Communities Section 75 Consultee lena n-áirítear gach páirtithe polaitiúla i dTuaisceart Éireann.
- 4.3 Cuireadh mo mholtaí athbhreithnithe ar fáil i bhformáid ar líne le léarscáileanna digiteacha ardchaighdeán do gach dúiche agus barda soláthraithe ag OSNI ar Spatial NI. Bhí ardán ar líne ann do na freagraí, le seoladh r-phoist soláthraithe chun freagraí níos mionsonraithe a sheoladh.
- 4.4 Chuidigh Libraries NI sa phróiseas comhairliúcháin ag éascú rochtana ar líne ar an gcomhairliúchán ar feadh an ghréasáin leabharlanna áitiúla i dTuaisceart Éireann. Sholáthair go leor Comhairlí Dúiche rochtain ar líne freisin don chomhairliúchán dá saoránaithe in áiseanna an chomhairle, ag feabhsú rochtana ar na tuarascálacha, léarscáileanna agus comhairliúchán dóibh sin nach bhfuil rochtain ar an idirlíon sa bhaile acu. Tá mé an-bhuíoch as Libraries NI agus Comhairlí na Dúiche a bhí in ann cuidiú linn leis sin, go háirithe i ngeall ar an eachtra dúshlánach sláinte poiblí de bharr paindéime Covid-19 le cúpla mí anuas.
- 4.5 Cuireadh an tuarascáil agus na cáipéisí comhairliúcháin ar fáil i bhformáidí ailtéarnacha agus i dteangacha eile ar iarratas. I ndiaidh iarratais, sholáthar an fhoireann aistriúcháin ar an tuarascáil agus ceisteanna comhairliúcháin i nGaeilge, foilsithe freisin ar shuíomh gréasáin LGBC.
- 4.6 Ar iomlán, bhí 15 freagra ar an gcomhairliúchán. Bhí 6 freagra faighte trí r-phost agus 9 gcinn ar an ardán ar líne.

- 4.8 Luaigh mé an freagra a thug mé ar na ceisteanna sonracha ardaithe sa chomhairliúchán i gCaibidil 5 na tuarascála seo.

Caibidil 5. Uirill maidir leis na tairiscintí athbhreithnithe

Teorainneacha Dhúichí an Rialtais Áitiúil

5.1 Teorainn Dhúiche Mheán agus Oirthir Aontroma le Cósta Chlochán an Aifir agus Dúiche an Ghleanna

- 5.1.1 Fuair mé uiríoll trí r-phost ó Ian Paisley, MP do Thuaisceart Aontroma, maidir leis an teorainn idir Dhúiche Mheán agus Oirthir Aontroma agus Cósta Chlochán an Aifir agus Dúiche an Ghleanna ag Bóthar Mhaigh Buí. Bhí an pointe seo ardaithe sa chomhairliúchán i ndiaidh mo Thuarascála ar Mholtaí Sealadacha. Creidim go raibh an cheist seo réitithe ag mo mholtaí athbhreithnithe agus dá bhrí sin níor theastaigh aon bhreithniúchán breise.
- 5.1.2 Phléigh an Coimisinéir Cúnta do Chósta Chlochán an Aifir agus Dúiche an Ghleanna an cheist sin ina Thuarascáil chugam i mí na Samhna 2021 agus mhol sé a leanas:

2.8 Molaím limistéar beag talaimh laistigh bhaile fearainn Drumcon, lena n-áirítear 17A, 17B agus 19 Bóthar Mhaigh Buí, aitheanta ar an léarscáil in Aguisín A, a aistriú ó dhúiche Chósta Chlochán an Aifir agus Dúiche an Ghleanna go dúiche Mheán agus Oirthir Aontroma.

Ansin thug mé Athbhreithniú ar mholadh an Choimisinéara Cúnta agus ghlac mé leis i mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe mar a leanas:

6.5.2 Mhol an Coimisinéir Cúnta gur chóir aghlot ar an teorainn dúiche le Meán agus Oirthear Aontroma ag Bóthar Mhaigh Buí a dheisiú. Glacaim leis an moladh seo; agus

6.9.2 Chuir an Coimisinéir Cúnta moladh leis gur chóir aghlot ar an teorainn dúiche le Cósta Chlochán an Aifir agus Dúiche an Ghleanna ag Bóthar Mhaigh Buí a dheisiú. Mhol mé an t-athrú seo do theorainn na dúiche de réir leagtha amach sa léarscáil.

Dá bhrí sin creidim go bhfuil an aimhrialtacht ar líne an teorainn sa limistéar seo, a raibh faoi chaibidil sa chéad chomhairliúchán, mar an gcéanna leis an gceist ardaithe ag Mr Paisley thar ceann a dailcheantair le linn an dara chomhairliúcháin. Creidim freisin go bhfuil an leasú molta don teorainn ag an bpointe seo de réir leagtha amach i mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe ag déileáil leis an aimhrialtacht a imríonn tionchar ar mhaoin an dailcheantair seo. Níl a thuilleadh athruithe molta.

5.2 Teorainn Dhúiche Mheán Ulaidh le Cathair Ard Mhacha, Droichead na Banna agus Dúiche Craigavon

- 5.2.1 Fuair mé 8 uiríoll maidir leis an limistéar timpeall na sráidbhailte Chluain Mhór agus na Tamhnaí Móire ar cheist an líne dúiche idir Dhúichí Chathair Ard Mhacha Dhroichead na Banna agus Craigavon agus Meán-Uladh.
- 5.2.2 Ní raibh an cheist seo ardaithe roimhe le linn an chéad tréimhse comhairliúcháin. Bhí mo Thairiscintí Sealadacha don líne Dúiche seo agus mo Thairiscintí Athbhreithnithe mar an gcéanna ar fad, ach tá an t-ábhar seo faoi réir uiríll anois amháin ag an dara staid comhairliúcháin.
- 5.2.3 Is iontach an scéal é go raibh an neart mothúcháin sin léirithe ag an bpointe seo, ós rud é nach raibh aon freastal ag an éisteacht phoiblí d'aon cheann den dá Dhúiche i gceist. Ba mhaith liom a lua chomh maith nach raibh aon uiríll déanta ar an gceist seo chugam ag aon chomhairleoirí in aon cheann de na Dúichí le linn na fóraimí idirghníomhaíochta is agam le comhairleoirí láithreach roimh sheoladh na dTairiscintí Sealadacha.
- 5.2.4 Ní mór a lua nach bhfuil gach ceann de na uiríll déanta ar an gceist seo bunaithe ar aon athruithe a tharla sa limistéar seo ó bhí an líne Dúiche molta ag Athbhreithniú 2008/09 ar Theorainneacha an Rialtais Áitiúil agus cruthaithe tar éis sin ag an Ordú 2012. In ionad sin, tá gach aighneachtaí ar an gceist sin bunaithe ar mhíshástacht leanúnach ó thaobh cuid de na cónaitheoirí sna sráidbhailte sin maidir leis an líne teorann de réir cruthaithe ag an Ordú 2012 (a d'éirigh ina réaltacht phraicticiúil do chónaitheoirí ó thoghcháin 2015 leis an 11 Comhairle Dúiche nua).
- 5.2.5 Bhí na uiríll faighte dírithe go háirithe ar an mian go mbeadh na sráidbhailte sin agus a bpurláin bainte ó Chathair Ard Mhacha Dhroichead na Banna agus Dúiche Craigavon agus curtha laistigh Dhúiche Mheán-Ulaidh. Bhí an mhian seo léirithe bunaithe ar bhunaíocht líne Dúiche ag an Ordú 2012, agus níor athraigh mo thairiscintí é, gearrtha ar feadh pobail bhunaithe.
- 5.2.6 Rinne comhairlí amháin cur síos ar *“chleamhnú leis na céadta bliain”* idir sráidbhaile Chluain Mhór agus na Tamhnaí Móire le Dún gCanann agus limistéar Mheán-Ulaidh. Léiríodh frustrachas *“toisc gur nós le go leor daoine ár sean-chomhairleoirí bunaithe i nDún gCanann a lorg le haghaidh comhairle agus cúnamh”* agus go bhfuil cónaitheoirí sa limistéar *“faoi réir na rátaí is airde méadaithe sa tír ar fad”*.
- 5.2.7 Bhí dearcthaí cosúla luaite ag daoine aonair eile ar an ardán comhairliúcháin Spáis do Shaoránaigh. Dá bhrí sin creidim go bhfuil cónaitheoirí áirithe sa limistéar seo le dearcthaí an-láidir a chreideann gur chóir dom athbhreithniú a thabhairt ar an limistéar seo agus sraith athruithe a dhéanamh ar na línte teorann. Leis sin, is féidir na sráidbhailte sin a bhogadh amach ó Chathair Ard Mhacha, Droichead na Banna agus Dúiche Craigavon agus isteach i nDúiche Mheán-Ulaidh.

Mar shampla, chuir duine aonair an cheist:

“Cén fáth vótáil agus rátaí a íocadh le ABC?...Níl aon bhus scoile fiú ar an mbóthar go dtí ABC?”

Agus ceann eile mínithe:

“...is minic a aithníonn cónaitheoirí iad féin le Dún gCanann agus an ceantar atá faoi láthair mar chuid de chomhairle Mheán-Ulaidh i dtéarma scoileanna, ionaid sosa agus seirbhísí. Le sé bhliana anuas, ní raibh go leor idirghníomhaíocht ó chomhairle

ABC sa cheantar agus ba chóir ár n-athailíniú a phlé arís le comhairle Mheán-Ulaidh arís”

Dúirt cónaitheoir Chluain Mhór:

*“Ní dóigh liom go bhfuil aon mhuintearas againn leis an gcomhairle nua, glactar linn mar chuid iargúlta gan aon tacaíocht nó seirbhísí, níl ann ach rátaí níos airde!
Creideann an chuid is mó daoine go bhfuil siad mar chuid de Mheán-Ulaidh agus úsáideann siad seirbhísí, scoileanna ansin níos mó ná in ABC”*

- 5.2.8 Ní mór dom príomhacht a thabhairt do na rialacha reachtúla le linn teorainneacha a líniú agus tá na fachtóirí sin dírithe ar chothromaíocht ar uimhir agus gnéithe gheografacha amhail línte a tharraingt a deirtear a chruthaíonn teorainneacha ‘inaitheanta láithreach’ agus bardaí a bhaint amach leis ‘an líon céanna toghthóirí go substainteach’. Chun teorainneacha a dheimhniú, ní mór dom cuntas a ghlacadh de Rialacha reachtúla agus an riachtanas faoi Riail 19 chun bardaí a chruthú le líon cosúil toghthóirí, agus dá bhrí sin, i gcásanna áirithe, beidh línte ann tarraingthe a d’fhéadfadh siad gan a bheith comhionann le naisc stairiúla i ngeall ar na athruithe i ndáileachán daonra thar am.
- 5.2.9 Bhí go leor díospóireachta ann ar an leibhéal athruithe le teorainneacha dea-aitheanta ar fud Thuaisceart Éireann faoi réir Athbhreithnithe 2008/09, rud a d’athmhúnlaigh go radacach 26 Dúiche i samhail 11 Dúiche. Ós rud é go raibh an t-athrú mar an athchóiriú ba shuntasá i struchtúr an rialtais áitiúil i dTuaisceart Éireann ó bhí 1972 ann, táthar ag súil go mbeidh am ag teastáil ó chuid den athrú chun go mbeidh sé glactha ní hamháin go struchtúrtha, i dtéarmaí seachadta ag na comhairlí, ach i gcroí agus intinn na gcónaitheoirí freisin, i dtéarmaí muinín agus iontaoibhe.
- 5.2.10 Luaigh go leor daoine a ghlac páirt san Athbhreithniú seo go ndíríonn na rialacha reachtúla an iomarca ar an gcothromaíocht ar uimhreacha i gcostas le fachtóirí tábhachtacha eile de nádúr sóisialta agus practiciúil, amhail comhtháthú an phobail, féiniúlacht an phobail, naisc áitiúla agus gaolta sóisialta stairiúla. Glacaim leis go léiríonn uiríoll sa réimse áirithe seo míshástacht an phobail leis an mbealach a dteastaíonn ón reachtaíocht línte a tharraingt ar féidir leo, uaireanta, naisc fadbhunaithe sa phobal a shuaitheadh agus nach gceadaíonn áit tosaíochta a thabhairt do bhreithniúcháin sóisialta agus practiciúla thar chothromaíocht ar líon na dtoghthóirí. Is leagáid í an cheist áirithe seo, faoi réir na n-uiríoll seo sa réimse seo, ó Athbhreithniú 2008/09 a bhí ann roimhe, agus cumaisc an chomhairle tar éis
- 5.2.11 D’ainneoin sin, is tairiscintí iad na argóintí déanta dom san Athbhreithniú seo i dtéarma athchóirithe féideartha ar an reachtaíocht agus chun scóip na mbreithniúchán reachtúla a leathnú le haghaidh Coimisinéara Teorann an Rialtais Áitiúil sa toadhchá. Bhí uiríll ar an gceist seo bunaithe amháin ar conas a bhraitheann cónaitheoirí áirithe maidir leis na Dúichí cruthaithe ag Ord 2012, nach raibh go leor airde tugtha dar leis na comhairlithe ar chleamhnais agus féiniúlacht phobail, chomh maith le caighdeán an uiríll de réir dealraimh agus feidhmíocht chomhairle de réir dealraimh ar conas a chloíonn sé le riachtanais na gcónaitheoirí. Níl na hábhair sin i scóip na reachtaíochta agus dá bharr sin is gá dom conclúid a thabhairt nach bhfuil cúiseanna ábhartha nó fianaise láidir ann ar athrú ó rinneadh achtú ar na teorainneacha faoi réir Ordaithe 2012, a bheadh mar chúis dom líne teorann na Dúiche a athdhearadh ar an gceantar seo.

5.3 Teorainn Chathair Bhéal Feirste le Cathair Lios na gCearrbhach agus an Chaisleáin Riabhaigh

- 5.3.1 Le linn comhairliúcháin fuair mé uiríoll thar ceann Chomhairle Chathair Bhéal Feirste agus litir ar leithligh eile le uiríoll ó Aturnae na Cathrach le Comhairle Chathair Bhéal Feirste ar an gceist chéanna.

‘Déarfadh an Comhairle gur chóir go mbeadh aon athbhreithniú neamhspleách i suíomh aon líne teorann dúiche bunaithe ar Sceideal 4, Cuid III “Rialacha i gcomhréir le moltaí coimisinéara le déanamh”, a bhfuil an chéad cheann dóibh (Riail 14) mar a leanas:

“Beidh aird ar inmhianaitheacht chun teorainneacha dúiche agus barda a dheimhniú atá inaitheanta láithreach”.

Ba mhaith leis an gComhairle na pointí déanta ina aighneacht chuig na Moltaí Sealadacha, lena n-áirítear nár athraigh na gnéithe sin a dheimhnigh Coimisinéir Teorann an Rialtais Áitiúil go críonna in 2008 a bheadh mar ‘teorainneacha inaitheanta go réidh’ maidir leis an limistéir seo (is é sin A55 Cuarbhóthar Seachtrach agus topagrafaíocht ardtalaimh an limistéir seo).

Aithníonn an Comhairle go raibh gach teorainneacha an dúiche ar marthain agus bharda do gach 11 comhairle, lena n-áirítear iad sin a ghabhann le Béal Feirste, faoi shainordú phróisis polaitiúil Thionól NI i ndiaidh an athbhreithnithe is déanaí in 2008/09. Bheadh ar an gComhairle áitiú gur fhéadfadh an scéal seo gan díolúine a chur ar na teorainneacha ó athbhreithniú sa todhchaí, ós rud é go gcuirfeadh sin an riachtanas d’athbhreithniú sa todhchaí ar neamhniú agus bheadh na rialacha leagtha amach i Sceideal 4, Cuid III Ordú an Rialtais Áitiúil (Teorainneacha) (Tuaisceart Éireann) 2006 déanta iomarcach dá bharr.

Dá bhrí sin, molann an Comhairle arís go dtagraíonn an Coimisinéir do na prionsabail a rinneadh Moltaí Deiridh 2008 orthu agus Sceideal 4, Cuid III Rialacha lena n-áirítear an chéad riail a chuireann tosaíocht ar inmhianaitheacht chun teorainneacha dúiche a dheimhniú ar bhealach inaitheanta láithreach.

Dá bhrí sin, braitheann an chúis curtha chun tosaigh ag an gComhairle go díreach ar an gcéad riail i Sceideal 4, Cuid III a shonraíonn na rialacha a dhéanfaidh Coimisinéir moltaí i gcomhréir leo, dá bharr sin ag cinntiú nach amháin go bhfuil an chúis sin bailí ach ina breithniúchán ábhartha freisin.

Beidh aon argóint go raibh teorainn dúiche Bhéal Feirste “ordaithe ag próiseas polaitiúil” nó tagairt ar “an scéal é go raibh an teorainn mar chinneadh déanta ag Tionól NI comhaontaithe go stairiúil” ag baint mar an gcéanna le gach teorainneacha dúiche atá faoi réir an athbhreithnithe. Mar sin, ní aontaíonn an Comhairle gur argóint bhailí é seo le deimhniú nach bhfuil na cúiseanna sin a bhaineann go díreach le Rialacha reachtaithe amhail Sceideal 4, Cuid III (14) láidir go leor.

Luann an Comhairle nach bhfuil aon argóint eile déanta, ach amháin an comhaontú polaitiúil roimhe sin, in aghaidh an athraithe mholta do theorainn na dúiche.

I litir breise faighte ar leithligh ó Aturnae Cathrach le Comhairle Bhéal Feirste, deirtear a leanas:

Táim ag scríobh maidir le Moltaí Athbhreithnithe Choimisinéara Teorann an Rialtais Áitiúil foilsithe ar an 18 Eanáir 2022 agus chun soiléiriú a lorg ar phointí áirithe.

Ina fhreagra ar na Moltaí Sealadacha, d'iarr an Comhairle ar Choimisinéir Teorann an Rialtais Áitiúil athbhreithniú a thabhairt ar thorthaí Athbhreithnithe Teorann an Rialtais Áitiúil 2008/09 lena n-áirítear tuarascáil ar "Mholtaí Deiridh agus "Tuarascáil an Choimisinéara Cúnta Sarah Havlin ar dhúiche Chomhairle Cathrach Bhéal Feirste" a rinne moltaí soiléir gur chóir don limistéar Galwally ina bhfuil Forestside a bheith laistigh teorann dúiche Bhéal Feirste.

Luagh an Comhairle nár athraigh na prionsabail sin a raibh moltaí 2008/09 déanta orthu agus na gnéithe a dheimhnigh an Coimisinéir a bheadh mar 'theorainneacha inaitheanta go réidh' maidir leis an limistéir seo (is é sin A55 Cuarbhóthar Seachtrach agus topagrafaíocht ardtalaimh an limistéir seo). De réir argóint Chomhairle Chathair Bhéal Feirste ag an am, d'eascraigh an cinneadh ag Tionól NI in 2009, chun neamhaird a thabhairt ar thuarascáil ar Mholtaí Deiridh an Choimisinéara Teorann, in imeacht neamhréasúnach ó na gnéithe sin a chuidigh teorannú a dhearadh ar Theorainn na Dúiche ar an gcuid seo de Bhéal Feirste. Dár ndóigh, nuair a bhreathnaítear ar léarscáil, seasann sé amach go grafach mar iomrall i líniú teorann.

Sna Moltaí Athbhreithnithe, mhol tú gur chóir go bhfanfaidh an líne teorann dúiche gan athrú agus sholáthar tú na cúiseanna a leanas.

"Admhaím na aighneachtaí ar an gceist seo agus anailís ar an gCoimisinéir Cúnta. Aontaím le bunús an Choimisinéara Chúnta ar an tábhacht a bhaineann leis an scéal é go raibh an líne teorann ag an bpointe sin ordaithe ag próiseas Thionóil Thuaisceart Éireann i ndiaidh an Athbhreithnithe dheiridh in 2008/09. Is fíor é nach mbaineann an líne teorann sin ar na limistéir sin leis na moltaí déanta ag mo réamhtheachtaí in Athbhreithniú 2008/09, ach d'ainneoin sin, is é sin an líne a bhí ceadaithe sa dlí i ndiaidh breithniúcháin agus leasaithe ag an reachtas le linn ceadaithe an Achta 2012".

Luann an Comhairle gur fíric é go raibh "gach ceann" den dúiche ar marthain agus teorainneacha bharda do gach ceann den 11 comhairle, lena n-áirítear iad a ghabhann le Béal Feirste, ordaithe ag próiseas polaitiúil an Tionóil NI i ndiaidh an athbhreithnithe dheiridh in 2009 agus ceadaithe sa dlí mar is cóir i ndiaidh breithniúcháin agus leasaithe mar thoradh leis an bpróiseas reachtúil seo. An scéal é gur fhéadfaidh gach ceann de na teorainneacha reatha ceadaithe sa dlí i ndiaidh an athbhreithnithe is déanaí sin gan díolúine a thabhairt ar aon cheann de teorainneacha na dúiche nó barda ó bhreithniúchán nó leasú dá éis sin. Dár ndóigh, cuirfeadh tuilleamaí ar an argóint sin an riachtanas d'athbhreithniú sa todhchaí ar neamhní agus bheadh na rialacha leagtha amach i Sceideal 4, Cuid III Ordú an

Rialtais Áitiúil (Teorainneacha) (Tuaisceart Éireann) 2006 déanta iomarcach dá bharr.

Dá bharr sin, bheadh an Comhairle ag lorg ráthaíochta go mbeidh aon chinneadh maidir le teorainn Bhéal Feirste in 2022 bunaithe ní ar thoradh an athbhreithnithe 2008/09, ach ar fheidhmiú agus breithniúchán ar na prionsabail i Sceideal 4, Cuid III a shonraíonn rialacha a dhéanfaidh Coimisinéir moltaí i gcomhréir leo.

Bheadh an Comhairle ag lorg soiléirithe freisin ar an bparagraf a leanas ó na moltaí athbhreithnithe.

“Níl ach an méid is lú idirghabhála agus is féidir i mo chur chuige don Athbhreithniú seo. Ceal cúis láidir, ní dóigh liom gur chóir dom idirghabháil a dhéanamh le línte teorann reatha na Dúiche. Aontaím leis an gCoimisinéir Cúnta nach gcomhdhéanann an aighneacht déanta ag Comhairle Chathair Bhéal Feirste (BCC) cúis láidir chun idirghabháil a thabhairt ar theorainn na Dúiche idir Dhúiche Chathair Bhéal Feirste agus Dúiche Lisburn agus Castlereagh”.

Ní féidir liom aon tagairt a aimsiú sa reachtaíocht nó treoraíocht ar riachtanas nó rogha chun prionsabal “an dirghabhála is lú nuair is féidir” a chur i bhfeidhm maidir le athbhreithniú ar theorainn an rialtais áitiúil. I gCaibidil 6 de Mholtaí Sealadacha (Modheolaíocht), luaitear gur fhéadfaí “an chothromaíocht riachtanach ar uimhreacha toghcháin in aghaidh an bharda laistigh Dúiche a bhaint amach de réir riachtanais Riail 19 le sraith gluaiseachtaí neamhfhoirmiúla toghthóirí le beagán idirghabhála nó gan, ar theorainneacha reatha na dúiche”. D’ainneoin sin, aithnítear freisin gur fhéadfaí línte teorann dúiche a athrú i gcásanna áirithe mar fhreagra ar ghnéithe ar an talamh de réir Riail 14. Is soiléir sa chuid seo go molfadh feidhmiú oiriúnach Sceidil 4, Cuid III maidir le Riail 14 agus “teorainneacha inaitheanta láithreach” nach n-imreodh líne teorann dúiche atá comhleanúnach le topografaíocht ar an talamh amhail Cuarbhóthar Seachtrach A55 tionchar ar riachtanais Riail 19 agus cothromaíocht ar uimhreacha toghcháin in aghaidh an bharda. Dá bhrí sin, bheadh buíochas orm más féidir leat do bhunús a mhíniú as cur chuige “an idirghabhála is lú” a ghlacadh maidir le Teorainn Dúiche Bhéal Feirste.

I mo thuairim, léirigh an Comhairle “cúis láidir” chun leasú a dhéanamh ar líne teorann na dúiche. Rinne an Comhairle achomharc go díreach ar an gcéad riail i Sceideal 4, Cuid III, Riail 14 a chuireann suntas ar “inmhianaitheacht chun teorainneacha dúiche atá inaitheanta láithreach a dheimhniú”.

Soláthraíodh an argóint céanna ar son teorainn dúiche a athrú, i ndiaidh na prionsabail céanna a chur i bhfeidhm, agat i do ról mar Choimisinéir Cúnta le freagracht as dúiche Bhéal Feirste in 2008 agus ag an gCoimisinéir Teorann (Dick Mackenzie) ina thuarascáil Deiridh ar Mholtaí. Dá bhrí sin, tá sé neamhréasúnach, nuair a chuirtear na treoirlínte agus prionsabail reachtacha céanna i bhfeidhm in athbhreithniú reatha, chun aighneacht Chomhairle Chathair Bhéal Feirste a fheiceáil ina bhfuil argóint chéanna le “gan chúis láidir a chomhdhéanamh” chun an líne teorann dúiche a bhogadh.

Má thugtar neamhaird ar argóint mar sin, bunaithe go díreach ar phrionsabail aitheanta ar rialacha Sceidil 4, Cuid III, d'fhéadfadh sin a bheith ina cheangal mídhleathach lánrogha, go háirithe ceal aon chúis bhailí, difriúil ó rogha gan chur isteach ar na línte reatha.

Luann an Comhairle na paragraif a leanas freisin ó Thuarascáil an Choimisinéara Chúnta do dhúiche Lisburn agus Castlereagh a léirigh go bhfuil a “dtráchtanna maidir leis an aighneacht seo teoranta lena dtionchar féideartha ar Lisburn agus Castlereagh, ós rud é nár smaoinigh mé ar mholtaí an Choimisinéara do limistéar Chathair Bhéal Feirste”.

“Is é mo thuairim é gur chóir an breithniúchán sáraitheach maidir le breithniúchán ar an gceist seo a bheith gur chomhaontaíodh ar an teorainn áirithe seo i dTionól NI, agus gur cinneadh polaitiúil é sin a tharla i ndiaidh go leor díospóireachta. Dá ndéanfaí a thuilleadh díospóireachta a oscailt ar an gcuid seo den teorainn, bheadh an cinneadh seo “pioctha” arís, ag fuascailt na gcinntí déanta ar líon, méid agus teorainneacha na gcomhairlí i ndiaidh Athbhreithnithe ar an Rialtas Áitiúil, le iarmhairt fhéideartha an rialtas áitiúil a éagobhsú ar feadh tréimhse suntasaí”.

Tá an paragraf thuas mícheart ó thaobh nach féidir le aon athrú ar theorainn na dúiche aon chinneadh a fhuascailt ar “líon” na gcomhairlí a fhanfaidh ag 11 comhairle. Chomh maith leis, tá an scéal é gur fhéadfadh leasú ar aon teorainn dúiche nó barda tionchar a imirt ar “mhéid agus teorainneacha” na ndúichí sin mar chuid lánrach den athbhreithniú (agus gach athbhreithnithe LG roimhe agus dá éis) agus ba chóir gan smaoiniamh air mar chúis gan smaoiniamh ar na athruithe teorann sin. Ní aontaím ach an oiread gur chóir don Choimisinéir Cúnta dearcadh suibiachtúil a chur san áireamh don bhreithniúchán ar impleachtaí aon leasuithe ar líne teorann. Is dóigh liom go mbeadh foshuíomh gur fhéadfadh athrú ar aon teorainn “toradh éagobhsaithe féideartha a imirt ar an rialtas áitiúil ar feadh tréimhse suntasaigh” amuigh ó scóip an Choimisiúin agus d'fhéadfadh sé a bheith ina lainsic mídhleathach ar bhreithiúnas thar ceann an Choimisinéara Chúnta.

Ar deireadh, ba mhaith liom a lua go dtugann an litir ó Chomhairle Chathair Lisburn agus Castlereagh chugat ar dáta 4 Dheireadh Fómhair 2021 míléiriú ar thuairim Bhéal Feirste mar cheann atá “de réir dealraimh ag déileáil amháin le argóint iontógála rátaí - tuairim atá neamhréireach le cuspóir an athbhreithnithe chomh maith le tuairim dlí socraithe an Tionóil NI maidir le Teorainneacha an Rialtais Áitiúil agus réiteach dá éis ar na rátaí”. Tabharfaidh tú faoi deara ó gach gcomhfhreagras nár chuir Comhairle Chathair Bhéal Feirste chun cinn aon tuairim a dhéanann iarracht dul i ngleic le argóint iontógála rátaí. Thug Comhairle Chathair Bhéal Feirste moladh bunaithe ar phrionsabal teorainneacha inaitheanta láithreach. D’ainneoin sin, aontaím go deimhin gur chóir d’ábhair amhail iad sin atá liostaithe sa litir ó Lisburn agus Castlereagh, lena n-áirítear iontógáil rátaí agus déimeagrafaic shóisialta agus eacnamaíoch, fanacht amuigh ó scóip an Athbhreithnithe agus gur chóir don bhreithniúchán a bheith teoranta d’athbhreithniú ar na teorainneacha bunaithe ar fheidhmiú na bprionsabal liostaithe i Sceideal 4, Cuid III Ordaithe an Rialtais Áitiúil (Teorainneacha) (Tuaisceart Éireann) 2006.

- 5.3.2 Ba mhian liom a bheith soiléir maidir le gach fachtóirí a ndearnadh measúnú orthu sa phróiseas seo, a leag mé amach thíos. Thar aon ní eile, ba mhian liom a bheith soiléir gur thug mé príomh-chuntas ar rialacha reachtúla chun línte teorianna dheardh do bardaí agus dúichí molta faoi réir an Athbhreithnithe seo. Tá aon tagairt ar an líne Dúiche seo ordaithe ag Tionól Thuaisceart Éireann i ndiaidh Athbhreithnithe ar Theorainneacha an Rialtais Áitiúil trí mheán an líne reatha sin a léiriú, nach raibh ina líne molta ag an réamhtheachtaí, mar líne sonraithe ar deireadh de réir an dlí agus atá soiléir dá bhrí sin agus líne deimhin a thosaigh daoine ag baint tuisceana as.
- 5.3.3 De réir na rialacha, is riachtanach dom teorainneacha a dheardh ar féidir cur síos réasúnta a thabhairt orthu mar **inaitheanta láithreach** agus a **chruthaíonn bardaí atá mar an gcéanna go substainteach i líon na dtoghthóirí**. Le linn amhlaidh a dhéanamh, is gá dom cuntas a ghlacadh de na fachtóirí i bparagraf 17: **méid, daonra agus éagsúlacht fhisiceach na dúiche** agus inmhianaitheacht gur chóir go mbeadh **uiríoll cuí ar an ndáilcheantar agus ceantar tuaithe laistigh na dúiche**. Ina theannta sin, táim faoi cheangal ag na rialacha chun líon áirithe bardaí a chruthú i ngach Dúiche le rogha chun an líon sin a athrú, más mian, ach gan a bheith níos mó nó níos lú ná 5 barda. I mBéal Feirste tá an líon sin ag 60 agus 40 i ngach Dúiche eile. Tugann sin achoimre ar an gcreat reachtúil a thacaigh le gach deardh agus meánuithe sa phróiseas seo.
- 5.3.4 Tugadh míniúchán ar mo chur chuige don tasc seo go mionsonraithe i gcuid ‘Cur Chuige’ leis an dá thuarascáil is agam agus míníonn sé mo bhunús agus mo léamh ar abairtí áirithe sna Rialacha go mionsonraithe. Mar shampla, mhínigh mé go leor ábhair lena n-áirítear conas a shonraím teorainn atá ‘*inaitheanta láithreach*’ agus mo chur chuige le tomhais a thabhairt ar cad is féidir a chur síos go réasúnta mar ‘*an rud céanna go substainteach*’.
- 5.3.5 Mhínigh mé freisin gur chuir mé tús le cleachta léarscáilithe do na Dúichí le háit tosaíochta, ach gan intinn, chun idirghabháil le línte na Dúiche a chosc nuair is féidir chun suaitheadh do dhaoine a chosc (féach paragraif 6.4 agus 6.5 le mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe). Níor leag mé amach leis an aidhm seo don tionscadal ar dtús, ach thug mé faoi deara nach raibh tuiscint ag an bpobal ar an 11 Dúiche agus a dteorainneacha go dtí 2015, i ndiaidh Athbhreithnithe Riaracháin Phoiblí (RPA) a thacaigh le Athbhreithniú 2008/09, agus a spreag an athstruchtúrú is radacaí ar léarscáil an rialtais áitiúil i dTuaisceart Éireann ó 1972.
- 5.3.6 Cé go ndearna an tAthbhreithniú in 2008/09 moltaí do línte teorann an 11 Dúiche nua, i ngeall ar easaontú polaitiúil, níor tháinig na línte sin sa dlí go dtí 2012. Ní raibh sé go dtí an chéad toghchán eile don rialtas áitiúil agus cumasc roimhe sin ar na comhairlí in 2015, go raibh na Dúichí curtha i bhfeidhm i bhfírinne agus gur éirigh siad ina réaltacht don phobal le breathnú agus tuiscint i ndáiríre. I dtuairim na saoránaigh, níor tháinig éifeacht ar an athrú seismeach go dtí 2015 agus i go leor ceantair táthar ag bunú na nDúichí go dtí seo, i gcroí agus intinn na ndaoine araon agus i mbealaí nua chun oibriú do chomhairlí.
- 5.3.7 Chuir mé tús le m’Athbhreithniú in 2020 agus bhí sé sin 5 bhliana i ndiaidh don athrú seo éifeacht a ghlacadh i ndáiríre. Níl mo roghnachasí dtreo an idirghabhála is lú i dtéarmaí an suaitheadh is lú a bhaint amach do dhaoine chomh fada agus is féidir ina bhreithniúchán reachtúil ag tiomáint mo dheardh teorann faoi réir an Athbhreithnithe seo, agus níor thug mé aon chomhionannas do bhreithniúchán dá leithéid sin le rialacha reachtúla ach oiread. Ní raibh an roghnachas seo foirmithe ach mar phrionsabal oibre le cur san áireamh agus bhí sé

bunaithe ar mo bhreithniúcháin féin agus ar an aiseolas a fuair mé ó chónaitheoirí agus ionadaithe polaitiúla ar fud Thuaisceart Éireann ó mo cheapacháin chuig an ról seo le linn fóraimí idirghníomhaíochta le geallshealbhóirí

- 5.3.8 Dá bhrí sin, thosaigh mé mo chéad mheasúnaithe le linn léarscáil indéanta a dhearadh mar chéad dréacht le haghaidh comhairliúcháin ionas go mbeidh léarscáil a chuirfidh an méid is lú suaite agus indéanta roghnaithe. D’ainneoin sin, is gan amhras go n-aithneofar nach féidir athrú a sheachaint faoin riachtanas reachtúil chun bardaí a bhaint amach comhdhéanta leis an líon céanna toghthóirí go substainteach. Is féidir athrú dá leithéid sin a bhaint amach le gluaiseacht daoine agus athruithe ar daonra thar am, dá bharr sin tá riachtanas reachtúil ann chun athbhreithniú a dhéanamh go tréimhsiúil ar léarscáil na dtoghthóirí agus cinntiú go léirítear na athruithe sin sa dáileachán ar feadh bardaí an rialtais áitiúil.
- 5.3.9 Taispeántar mo phrionsabail suaite is lú mar sholúbtha toisc gur thug mé idirghabháil nuair is gá chun líne Dúiche a athbhreithniú. Is sampla leis sin eisiúint aghloit. Feictear cúis le athdhearadh líne Dúiche i nDúichí Láir agus Oirthir Aontroma agus Chósta Chlocháin an Aifir agus an Ghleanna.
- 5.3.10 Thug mé conclúid freisin gur éirigh samhail le 60 barda Bhéal Feirste atá indéanta i dtéarmaí cothromaíochta uimhreach laistigh Dhúiche Bhéal Feirste gan ach gluaiseacht na dtoghthóirí a úsáid idir bardaí Bhéal Feirste a d’éirigh ró-phlódaithe (go mór os cionn meánmhéide barda) i mbardaí Bhéal Feirste eile ina bhfuil ganntanas daonra (go mór faoi bhun meánmhéide barda). D’ainneoin sin, aithnítear gur fhéadfadh samhail ailtéarnacha a ghlacadh san áireamh chun sráideanna na dtoghthóirí a bhogadh amach ó bardaí Bhéal Feirste a dhéanann teorainn le Dúichí eile, ag bogadh leis sin daonra ó bardaí laistigh Bhéal Feirste a bhfuil daonraí i bhfad níos ísle acu, amhail Ards agus North Down nó Lisburn agus Castlereagh srl. Teastaíonn athdhearadh líne teorann Dúiche ó chur chuige dá leithéid sin agus díospóid féideartha le cónaitheoirí, cé nach bhfuil athchalabhrúchán inmheánach na dtoghthóirí Bhéal Feirste ar feadh bardaí Bhéal Feirste inmheánacha chomh suaiteach céanna. Ar an iomlán, b’fhearr liom an cur chuige inar fhan cónaitheoirí ina limistéar comhairle reatha agus ba chinneadh é sin a bhunaíodh ar mo phrionsabal oibre le haghaidh an tsuaite is lú nuair is féidir.
- 5.3.11 Ar an gceist shonrach a bhaineann le dearadh an líne teorann Dhúiche Bhéal Feirste/Lisburn ag Galwally/Forestside, d’fhreagair Comhairle Chathair Bhéal Feirste agus Comhairle Lirburn agus Castlereagh araon ar mo léarscáil Sealadach ar an gcéad staid comhairliúcháin le dearthaí láidre freasúracha maidir le aon athrú ar an líne Dúiche i limistéar Galwally. Ní hé seo an chéad uair gur spreag an t-ábhar seo áitiú. In Athbhreithniú 2008/09, bhí cuid bheacht líne teorann na Dúiche mar fhoinsé go leor díospóireachta agus aighneachtaí dlí ag éisteachtaí phoiblí. Ag an am sin, bhí mé i mo Choimisinéir Teorann Rialtais Áitiúil do Thuaisceart Éireann agus bhí mé sannta chuig Dúiche Chathair Bhéal Feirste. Dá bhrí sin, táim eolach go leor ar an áitiú stairiúil maidir leis an teorainn.
- 5.3.12 Le linn an Athbhreithnithe is déanaí, cuireadh dhá líne teorann féideartha chun tosaigh agus rinneadh díospóireacht stuama orthu le gach aon chomhairle. Bhí an líne teorann roghnaithe ag Comhairle Chathair Bhéal Feirste ar an líne a thug limistéar Galwally/Forestside isteach i nDúiche Chathair Bhéal Feirste nua molta agus líne eile, a thug limistéar Galwally/Forestside isteach i nDúiche nua molta do Lisburn agus Castlereagh, áitithe ag ionadaithe do chomhairle Lisburn. D’aithin mé an dá líne ag an am sin mar theorainneacha inaitheanta láithreach, agus ba thuairim liom ag an am gur roghnaigh mé an líne molta ag Comhairle

Chathair Bhéal Feirste. Ghlac Coimisinéir Teorann an Rialtais Áitiúil le mo mheasúnú ag an am sin, Richard Mackenzie CB. Thacaigh Mr Mackenzie mo dhearcadh agus mhol a Thuarascáil Deiridh an líne a chiorclaíonn Galwally/Forestsides isteach i nDúiche molta Chathair Bhéal Feirste.

- 5.3.13 Faoi réir na reachtaíochta, d'fhéadfadh urraíocht Roinne Choimisinéara Teorann an Rialtais Áitiúil Moltaí Deiridh an Choimisinéara do Thionól Thuaisceart Éireann a chur chun tosaigh le **mionathrú nó gan**. Bhí lánrogha chun líne Bhéal Feirste/Lisburn Castlereagh a mhodhnú ón líne molta ag Mr Mackenzie déanta ag an Roinn urraíochta ag an am sin, an Roinn Comhshaoil. Rinneadh an modhnúchán ag an bpointe beacht a bhí i líne teorann Dúiche atá faoi réir aighneachta reatha ag Comhairle Chathair Bhéal Feirste. D'éascraigh an modhnúchán i limistéar Galwally/Forestsides ag bogadh isteach i nDúiche Lisburn agus Castlereagh in áit dul isteach i mBéal Feirste de réir molta ag an gCoimisinéir ag úsáid líne teorann ailtéarnaigh.
- 5.3.14 Tugadh bunús na Roinne don modhnúchán seo ina Ráiteas le Cúiseanna as Modhnúcháin do Choimisinéir Teorann an Rialtais Áitiúil mar chuid de Dhréacht ar Ordú Theorainneacha an Rialtais Áitiúil (Tuaisceart Éireann) 2012. Ag paragraf 3 a ráitis ar chúiseanna, dúirt an Roinn Comhshaoil:

Galwally

Bheadh Teorainn na Dúiche ag an gCoimisinéir ag eascrú in oifigí cheanncheathrún shibhialta agus riaracháin Castlereagh Borough Council a bheith i nDúiche nua Bhéal Feirste. Chun leanúnachas forála seirbhíse a chinntiú, is rí-thábhachtach oifigí cheanncheathrún a choinneáil i nDúiche nua Lisburn agus Castlereagh. Bheadh athlonnú seirbhísí ó na oifigí sin costasach. Rinne Castlereagh Borough Council infheistíocht cheana i gcistí suntasacha i dtógáil áitribh Galwally. Ní féidir tacú le athlonnú a bhrú ar chostas breise d'íocóirí ráta. Leis sin, déanann sé ciall ó thaobh eacnamaíochta agus loighistice araon na oifigí sin a choinneáil mar ionad riaracháin do chuid oirthir an Dúiche nua.

- 5.3.15 Tá cúiseanna tugtha ag an Roinn Comhshaoil as modhnúchán an líne ag an bpointe seo amach le breithniúcháin reachtúla incheadaithe ó Choimisinéir Teorann an Rialtais Áitiúil, ach tá na cúiseanna sin laistigh cumhachta na Roinne féin agus go dtí seo le Tionól Thuaisceart Éireann. Ina dhiaidh sin, fuair an Dréacht ar Ord formhuiniú daonlathach ag Tionól Thuaisceart Éireann. Ní mór a lua nach féidir liom aon cuntas a ghlacadh de na cúiseanna sin as an líne a dhearadh faoi réir na critéir sin agus níor imir sé aon tionchar ar mo bhreithiúnas féin san Athbhreithniú sin. Táim ag leagan amach na faisnéise sa tuarascáil seo le haghaidh tagartha sa chomhthéacs amháin.
- 5.3.16 An rud a d'imir tionchar ar mo dhearcadh ar an líne seo ná an scéal é go raibh sé ina líne ceadaithe sa dlí, mar atá faoi láthair, ag Ord 2012 agus is líne soiléir cinnte é atá aitheanta anois agus a bheadh de réir dealraimh glactha go forleathan agus corpraithe ag an bpobal i limistéir comhairle Bhéal Feirste agus Lisburn/Castlereagh ó bhí 2015 ann. Trí mheán léirithe, ní bhfuair mé aon uirill ó aon duine aonair nó gnóthaí sa limistéar seo a léiríonn aon bhuairet maidir leis an líne teorann Dúiche agus níl aon fhianaise ann ar athrú topagrafach ón Athbhreithniú is déanaí ag an bpointe seo den líne teorann. D'ainneoin an scéil seo, ba chóir go mbeadh cúis láidir ann i gcomhréir leis na rialacha reachtúla a spreagfadh mé chun an líne Dúiche seo a athbhreithniú, ag an bpointe seo den líne nó aon chuid eile de, agus bheinn

ullamh chun amhlaidh a dhéanamh. I mo thuairim, níl aon chúis láidir ann dom chun amhlaidh a dhéanamh.

- 5.3.17 Tá an t-aon argóint a bhí curtha ar aghaidh ag Comhairle Chathair Bhéal Feirste bunaithe ar argóintí stairiúla maidir le cáilíocht chomparáide braite ar an líne teorann de réir modhnaithe i ndiaidh an athbhreithnithe is déanaí, agus mian leanúnach chun an líne a athdhearadh sa slí a bhí molta ar dtús ag Comhairle Chathair Bhéal Feirste ag athbhreithniú 2008/09. Is bunús leis an argóint, as an dá líne féideartha le dearadh, go bhfuil agus go raibh an ceann a mhol Comhairle Chathair Bhéal Feirste níos loighciúla agus i gcomparáid, mar an teorainn is inaitheanta láithreach ar an spás áirithe seo.
- 5.3.18 Is é mo thuairim é nach bhfuil aon riachtanas sa reachtaíocht chun cliarlathas a chruthú ar cad a ghlactar leis mar theorainn atá *'inaitheanta láithreach'* nó líne a roghnú bunaithe ar a caighdeán níos airde ná líne eile. Ní raibh gach aon ghné gheografach atá leagtha amach agam le n-úsáid i ndearadh línte teorann sa chuid maidir le 'Cur chuige' liostaithe in ord tosaíochta nó rogha. Sa chás sin, mar shampla, ní fheicim aon riachtanas chun go mbeidh bóthar níos tábhachtaí ná abhainn agus níl aon riachtanas orm áit tosaíochta a thabhairt do shráid thar lána. I bhfocail eile, níl riachtanas orm teorainn a roghnú atá *níos inaitheanta* ach teorainneacha atá inaitheanta láithreacha mholadh. De réir na reachtaíochta, ní mór dom línte teorann barda a dhearadh atá inaitheanta láithreach maidir le fachtóirí i bparagraf 17, d'fhéadfaí cur síos a dhéanamh ar an aidhm ghinearálta chun líon áirithe bardaí a chruthú i ngach Dúiche agus cinntiú go bhfuil líon na dtoghthóirí i mbardaí i ngach Dúiche mar an rud céanna go substainteach.
- 5.3.19 Le linn mo mheasúnaithe ar an dá líne féideartha curtha chun tosaigh san Athbhreithniú seo, ceann dóibh ná an líne reatha agus an líne ailtéarnach de réir molta faoi láthair (agus roimhe) ag Comhairle Chathair Bhéal Feirste, fanaim den tuairim céanna a bhí agam de réir luaite i mo thuarascáil chuig Mr Mackenzie in 2008/09, go bhfuil an dá líne teorann inaitheanta láithreach.
- 5.3.20 I dtéarmaí cén líne is fearr liom san Athbhreithniú reatha, tá mo chonclúid bunaithe ar dhá fhachtóir. An chéad cheann ná go raibh an tacaíocht iontach teoranta le linn an chomhairliúcháin ar athbhreithniú ar an líne sa limistéar seo, de réir molta ag Comhairle Chathair Bhéal Feirste nó in aon chor. An dara cheann ná an scéal é go bhfuil an líne, mar atá faoi láthair, soiléir agus cinnte de réir ceadaithe sa dlí ag Ord 2012 agus, i ngeall ar easpa uiríll ar an gceist seo le linn an Athbhreithnithe seo, is dócha gur glacadh leis mar theorainn ag an gcuid is mó daoine a chónaíonn is a oibríonn sa cheantar. Creidim go dtugann sé sin neart agus creidiúnacht do líne reatha teorann na dúiche. Anuas air sin, de réir luaite ag Comhairle Chathair Bhéal Feirste, bhí beagán athrú, nó gan, ar an limistéar seo ó rinneadh an Athbhreithniú is déanaí.
- 5.3.21 Chuidigh mo phrionsabal oibre idirghabhála is lú le faisnéis do mo bhreithiúnas ar an gceist seo, ach ba mhian liom a bheith soiléir, dá raibh aon athrú suntasach ar dhaonra an limistéir seo nó forbairtí tithíochta nua ar an líne teorann nó aon athrú eile ar mhéid, cruth nó daonra nó éagsúlacht fhisiceach limistéir, ní bheadh drogall orm athbhreithniú a thabhairt ar an líne i gcomhréir le mo réim reachtúil. Bunaithe ar fhianaise agus faisnéis reatha, ní fheicim aon chúis chun an líne a athrú sa limistéar seo mar atá sé faoi láthair.

5.4 Teorainn an Lúir, Mhúrna agus Dhúiche an Dúin

- 5.4.1 Fuair mé uiríoll amháin ar Theorainn na Dúiche leis na hArda agus Dúiche an Dúin Thuaidh. Rinne duine aonair an t-uiríoll céanna:

Ní bhraithim mian mhór ar bith ar athrú ar theorainneacha an bharda inmheánaigh don Lúr, Múrna agus An Dún. D'ainneoin sin, tá go leor tuairimí tar éis teacht chun cinn i limistéar in oirthear an Dúin nach bhfuil nasctha mar is cuí leis an Lúr i ndúiche an rialtais áitiúil a shíneann ó Saintfield go dtí Cullaville, taobh thall de Chrois Mhic Lionnáin ar an teorainn le Contae Mhuineacháin. Níl aon dóchas ann chun suim choiteanna a chruthú i limistéar atá chomh neamhleanúnach ó thaobh geografach agus sóisialta. Tá an neamhleanúnachas chomh mór sin go léiríonn sé go raibh fachtóir neamhadhmhálach ar siúil nuair a chruthaíodh Comhairle Dhúiche an Lúir, Mhúrna agus an Dúin. Bhí toghcheantar Dhún Pádraig, Rowallane agus Shliabh Crúibe, agus an Chaisleáin Nua le cuid thuaiscirt thoghcheantair Mhúrna, mar chuid le Comhairle Dhúiche an Dúin roimhe sin lárnaithe ar bhaile Dhún Pádraig a bhí leis an gcontae roimhe. Léiríonn sé sin áiseanna shóisialta, eacnamaíocha, oideachais, stairiúla agus iompair le go leor pobail a bhfuil beagán, nó gan, caidreamh laethúil leis an Lúr. Aithnítear an réaltacht seo i bhforáil sláinte freisin, le Dún Pádraig agus a chúlchríoch i limistéar Sláinte agus Chúram Shóisialaigh an Oirdheiscirt, cé go bhfuil an tLúr laistigh réime Theorann an Deiscirt. Is dócha go mbeidh athrú éigin riachtanach thar am. Ach cé go bhfuil dúshlán soiléir chun cothroime a chinntiú in ionadaíocht thoghcháin, molaím go bhfuil fachtóirí sóisialta soiléir chomh tábhachtach le comhaireamh daoine chun an cineál comhtháithe a theastaíonn don rialtas áitiúil rathúil a bhaint amach. Maidir leis sin, tugtar le tuiscint gur féidir rialtas áitiúil i bhfad níos éifeachtaí a bhaint amach ag nascadh le chéile toghcheantair oirthir an Dúin le Dún Pádraig, Rowallane, Sliabh Crúibe, agus taobh Chaisleáin Nua le Múrna leis an gComar, Baile Nua na hArda agus An Aird le Comhairle reatha Thuaiscirt an Dúin agus na hArda. Bheadh sé sin in ann limistéar Chomhairle Oirthir an Dúin atá comhleanúnach do stairiúil agus go sóisialta agus ina féidir pobal suime a chothú timpeall Bhaile Loch Cuan an Lú. Ní bheadh sé sin riamh indéanta i limistéar reatha Chomhairle an Lúir Mhúrna agus an Dúin. Bheadh coigeartuithe ag teastáil ón tairiscint seo ar theorainneacha an Chomhairle i limistéir in aice láimhe, ach d'fhéadfaí é sin a dhéanamh gan na dobharcheantair agus pobail a shárú ar bhealach a imríonn tionchar anois ar an Lúr, Múrna agus an Dún.

- 5.4.2 Léiríonn an t-uiríoll seo an bealach a d'fhéadfaí reachtaíocht agus polasaí a mhúnlú chun gur féidir liom comhtháthú agus ábhair sóisialta agus practiciúla eile a chur san áireamh agus fiú in áit tosaíochta, ag baint go díreach le éifeachtacht fhorála seirbhísí an rialtais áitiúil. Is argóintí iad seo ar son athchóirithe na reachtaíochta ionas go dtugtar an meáchan céanna do naisc idir phobail áitiúla, comhtháthú agus patrúin stairiúla gníomhaíochta sóisialaí ar feadh réigiúin leis na breithniúcháin reachtúla le linn Dúichí a dhearadh, ach tá siad amach ó scóip na reachtaíochta reatha
- 5.4.3 Thug mé príomhacht do na rialacha reachtúla le linn teorainneacha a líniú agus tá na fachtóirí laistigh na rialacha dírithe ar chothromaíocht ar uimhir agus gnéithe gheografacha amhail línte a tharraingt a deirtear atá 'inaitheanta láithreach' agus bardaí a bhaint amach leis 'an líon céanna toghthóirí go substainteach'. Is féidir liom freisin smaoineamh ar ábhair

‘méid, daonra agus éagsúlacht fhisiceach’ dúiche. Chun teorainneacha a dheimhniú, ghlac mé cuntas de gach Rialacha reachtúla. D’ainneoin sin, an riachtanas faoi Riail 19 chun bardaí a chruthú ina bhfuil líon cosúil toghthóirí go substainteach, agus dá bhrí sin, i gcásanna áirithe, beidh línte ann tarraingthe a d’fhéadfadh siad gan a bheith comhionann le naisc stairiúla i ngeall ar na athruithe i ndáileachán daonra thar am.

- 5.4.4 Is é mo mheasúnú é go bhfuil an aighneacht seo amach ón scóip i dtéarmaí mo réime reachtúla. Bunaíonn an comhairlí a argóint ar na cúiseanna a leanas:

‘...cé go bhfuil dúshláin soiléir chun cothroime a chinntiú in ionadaíocht thoghcháin, molaím go bhfuil fachtóirí sóisialta soiléir chomh tábhachtach le comhaireamh daoine chun an cineál comhtháithe a theastaíonn don rialtas áitiúil rathúil a bhaint amach.’

- 5.4.5 Ní féidir tosaíocht a thabhairt d’fhachtóirí sóisialta agus an bealach a sheachadtar seirbhísí thar rialacha reachtúla chun teorainneacha inaitheanta láithreach a chruthú agus bardaí a chruthú leis an líon céanna toghthóirí go substainteach. Dá bhrí sin, ní dóigh liom gur chóir dom dul in oiriúint d’aon cheann de na athruithe molta.

Uimhreacha agus teorainneacha na mbardaí

5.5 An tIúr, Múrna agus Dúiche an Dúin

- 5.5.1 Fuair mé uiríoll amháin sa Dúiche seo maidir le teorainneacha barda. Rinne comhairleoir uiríoll mar a leanas:

D’ardaigh mé buairtí roimhe seo maidir le coinneáil i limistéar Chill Eoghain, Ros Treabhair laistigh Bharda Lios na Crí le DEA Múrna. Comhdhéanann Cill Eoghain agus Ros Treabhair paróiste Chill Bhrónaí, agus dá bharr sin, glactar leis mar chuid lárnach de Ros Treabhair, agus DEA Chrotshléibhe, ina féidir le cónaitheoirí Chill Eoghain siopadóireacht, teacht ar a chéile, freastal ar aifreann agus dul go scoil. Is comhairleoir áitiúil mé don phobal sin bunaithe ar an méid iarratais ar chúnamh a fhaighim ón gceantar, tá siad dínasctha go fhisiceach agus síceolaíoch ó DEA Mhúrna agus níl aon chleamhnas acu le comhairleoirí áitiúla bunaithe suas go dtí 20 míla amach óna n-áit chónaithe. Tá uafás ar chónaitheoirí Chill Eoghain a idirghníomhaíonn liom maidir leis na hábhair sin i ngeall ar scéal a d’éirigh go héifeachtach ina ndíchumhachtú ón bpróiseas toghcháin agus a gcumas vótála do dhaoine atá ar son a leasa. Impím ar bhur n-oifig breithniúchán cuí a thabhairt ar an ábhar seo, de réir mar atá tuilte aige, agus má leantar gan éisteacht le mo phléadálacha, bheinn buíoch má sholáthraíonn sibh cúis mhionsonraithe ar an fáth a chreideann bhur n-oifig go bhfuiltear ag freastal ar leasanna Chill Eoghain ag bail tofa bunaithe na mílte i bhfad uathu.

- 5.5.2 Ní féidir liom glacadh leis an uiríoll seo toisc go bhfuil sé oiriúnaithe timpeall cheist na dToghcheantair Dúiche (DEA). Tá ceist DEA amach ó scóip an Athbhreithnithe seo. Is próiseas reachtúil ar leithligh é Athbhreithniú ar na Toghcheantair Dúiche, díreach i ndiaidh achtaithe aon reachtaíochta ceadaithe a dhéanann leasú ar theorainneacha reatha an rialtais áitiúil. **Níl** Athbhreithniú ar DEA déanta i dteannta leis an Athbhreithniú seo agus ní féidir le múnlú DEA a bheith mar bhreithniúchán ar an Athbhreithniú seo.

- 5.5.3 Le bheith soiléir, i ndiaidh d’athrú a bheith achtaithe le Teorainneacha an Rialtais Áitiúil le reachtaíocht, beidh riachtanas reachtúil chun an DEA a athbhreithniú i ngach 11 Dúiche trucearaithe. Is feithicil iad DEA a úsáidtear chun na bardaí a ghrúpáil le chéile, de ghnáth i 5-7 barda, chun cuspóra toghcháin an rialtais áitiúil a eagrú. Úsáidtear DEA ag comhairlí i dtéarmaí pleanála agus straitéise do DEA difriúla sa Dúiche, ós rud é go bhfuil na bardaí grúpáilte i DEA difriúla bunaithe ar ábhair amhail neasacht, gnéithe roinnte nó suimeanna coitianta.
- 5.5.4 I gcás go gceadaítear mo Mholtaí Deiridh sa dlí, seolfar Athbhreithniú ar Thoghcheantair Dúiche. Is féidir teacht ar a thuilleadh eolais ó Bhainse Polasaithe Toghcháin le Oifig Thuaisceart Éireann agus foilseofar mionsonraí air seo ar shuíomh gréasáin m’Athbhreithnithe. Tabharfaidh deis chuimsitheach d’aon Athbhreithniú ar Thoghcheantair Dúiche chun páirt a ghlacadh agus uirill a dhéanamh chun athmhúnú DEA faoi théarmaí na reachtaíochta don Athbhreithniú sin.

5.6 Dúiche Bhéal Feirste

- 5.6.1 Fuair mé uiríoll thar ceann Pháirtí Daonlathach Sóisialach agus Lucht Oibre i nDeisceart Bhéal Feirste. Luann an t-uiríoll *‘buairtí diana go mbeidh tionchar díobhálach ag na pleananna chun deireadh a chur le cuid de bhardaí i nDeisceart Bhéal Feirste ar a gcónaítheoirí agus ar an gcathair ar bhealach níos ginearálta’*
- 5.6.2 Ba mhian liom a bheith soiléir go bhfuil líon na mbardaí leithdháilte le Béal Feirste de réir mo mholta 60, agus go bhfuil sin mar an gcéanna le líon na mbardaí sa reachtaíocht ceannais. Ní dhearna mé cinneadh líon na mbardaí a mhéadú de réir mo rogha suas go dtí uasmhéid 65, ach ní dhearna mé cinneadh ach oiread chun líon na mbardaí Bhéal Feirste a laghdú de réir mo rogha chuige sin go teorainn níos ísle 55.
- 5.6.3 Luaitear ceist eile maidir le freastal toghcháin i nDeisceart Bhéal Feirste nach bhfuil ina bhreithniúchán incheadaithe faoi réir an phróisis seo.
- 5.6.4 Ceist eile ná go n-imríonn athchalabrúchán molta na mbardaí i dTuaisceart Bhéal Feirste tionchar ar phobail éagsúla *‘go príomha ar chodanna deiscirt Stranmillis agus Windsor, agus dá bharr sin comharsanachtaí iomlána a bhaint de, ar nádúr comhtháiteach cosúil in ionad a bheith déanta ar bhealach atá cothromasach ar feadh na mbardaí, agus a chruthóidh sraith bardaí le comharsanachtaí iargúlta dícheangailte, ag cur na mbardaí ar sceabha amach ón éagsúlacht reatha aoise, cine, reiligiúin, eacnamaíochta agus sóisialta atá acu faoi láthair. Dár ndóigh, comhdhéanann bardaí ar marthain i gcuid tuaiscirt le foirm Dheisceart Bhéal Feirste ón limistéar is éagsúla ar oileán na hÉireann - tá sé sin faoi riosca faoi réir na bpleananna sin.’*
- 5.6.5 Ní breithniúchán incheadaithe iad gnéithe na dtoghthóirí. Teastaíonn cleachta cothromaithe ar uimhreacha ó mo réim reachtach atá mar chúis le suaithheadh agus athrú ar cad a bhfuil daoine i dtaithe leis uaireanta. Is iarmhairt é sin, ag amanna, le athbhreithniú ar theorainn.
- 5.6.6 Ceist eile ná:

tá go leor de dheireadh deiscirt bhardaí Windsor agus Stranmillis á n-aistriú chuig Malone - cé go nglacaimid gur fhéadfadh bogadh trasna a bheith ag teastáil agus tacaímid leis sin, beidh ardú mórthíola ar ranna iomlána leis an gcuid seo den phobal trasna ró-dhíobhálach le fabraic an cheantair seo - má dhéantar scoilteadh ar an bpaiste idir Hillside Drive agus Deramore Park South, agus an limistéar timpeall Marlborough Park South, Láir agus Thuaidh, díróinn sé sin an iomarca athraithe ar limistéar sonrach amháin Stranmillis agus Windsor, agus eascróidh sé i dtionchar seismeach ar nádúr déimeagrafach na mbardaí sin, gan trácht ar na cónaitheoirí sna ceantair sin. Mar shampla, limistéar Holylands nach bhfuil aon nasc aige le pobal Stranmillis go geografach nó i dtéarmaí carachtair, atá á thabhairt laistigh bharda Stranmillis chun líon na dtoghthóirí a laghdú laistigh bharda Láir reatha, agus codanna Stranmillis féin á mbogadh amach ón mbarra go hiomlán, ag scaradh pobail nádúrtha gan gá. Ar bhealach cosúil, tá codanna Blackstaff á mbogadh isteach in Windsor, amháin chun go mbeidh pobail ag deireadh deiscirt Windsor gearrtha amach ó sráideanna sa chomharsanacht agus bogtha go dtí Malone. Ní dóigh linn go raibh breithniúchán cuí tugtha ar an tionchar a bhí aige sin i moltaí sealadacha nó moltaí athbhreithnithe, só bheinn an-bhuíoch más féidir leis an gCoimisinéir smaoineamh ar aistriú laghdaithe go leor idir Stranmillis agus Windsor go dtí Malone, m.s. an bealach ó Hillside Drive go dtí Deramore Park South laistigh Stranmillis, nó Deisceart Marlborough Park, Láir agus Thuaidh laistigh Windsor, chun suaitheadh a laghdú sa chuid seo de Dheisceart Bhéal Feirste. Tuigimid an tionchar matamaiticiúil aige sin, ach creidimid go láidir gur tábhachtach pobail cosúla a choinneáil gan athrú.

5.6.7 Tuigim go n-aithníonn an macasamhlú go mbeadh an tionchar matamaiticiúil ó na athruithe sin fadhbach. Ní féidir liom tosaíocht a thabhairt do naisc pobail agus comhtháthú thar riachtanas reachtúil chun bardaí a chruthú ina bhfuil an líon céanna toghthóirí go substainteach agus dá bharr sin ní féidir liom aon athrú a mholadh do na tairiscintí ar an mbunús sin.

5.6.8 Bhí ceist eile luaite mar:

Tá buairtí fós ann go gciallaíonn dlú daonta i nDeisceart Bhéal Feirste in aon chumraíochtaí ar marthain, molta nó athbhreithnithe tuilleadh, nach bhfuil go leor bardaí ann chun freastal ar an bpobal mar is cuí le codanna eile na cathrach. Cuirimid fáilte roimh chomhaontú an Choimisinéara Chúnta lenár dtairiscint air sin i dtéarmaí a mholtaí chun cruthaíochta bharda ‘Ollscoile’ nua chun brú a laghdú ar na bardaí sin sa chuid sin den chathair, agus d’iarrfaimis ar an gCoimisinéir an tairiscint seo a athbhreithniú. Is fiú a lua go dtugann sí trácht ina moltaí sealadacha, cé “nár roghnaigh sí samhail le níos mó ná 60 barda do mo Mholtaí Sealadacha, ní chuirfinn as an áireamh mo rogha a úsáid chun líon na mbarraí a mhéadú nó a laghdú mar mhodh chun teorainneacha a chumrú laistigh Dhúiche agus soláthraíonn an aighneacht seo deis chun a thuilleadh tástála a dhéanamh ar an gceist i gcomhthéacs an dúiche seo,” só d’iarrfaimis uirthi a rogha a úsáid an uair seo.

5.6.9 Chuirfinn i gcuimhne arís an fhianaise soláthraithe dom ar staidrimh daonra agus maolaithe agus starradh maidir le Béal Feirste ó Staidrimh Thuaisceart Éireann agus Gníomhaireacht Thaighde de réir leagtha amach ag 6.4.9 - 6.4.12 le mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe. Ní fheicim aon bhunús fianaise bunaithe ar staidrimh daonra do Chathair

Bhéal Feirste a chuirfeadh ina luí orm gur féidir cruthaíocht bardaí nua i ndeisceart na cathrach a fhírinniú

5.6.10 Bhí ceist eile luaite mar:

Ba mhaith linn freisin pointe a ardú gur dóchúil go mbeidh fás sa daonra ar na pobail timpeall Queen's University, i ngeall ar iarrachtaí chun dul i ngleic le ceisteanna leanúnacha agus pobail a atógáil in Holylands agus limistéar ollscoile is leithne, chomh maith le pleananna do lóistín mhac léinn níos mó - ní chreidimid go raibh sé sin curtha san áireamh leis na breithniúcháin.

5.6.11 Arís, chuirfinn i gcuimhne arís an fhianaise soláthraithe dom ar staidrimh daonra agus maolaithe agus starradh maidir le Béal Feirste ó Staidrimh Thuaisceart Éireann agus Gníomhaireacht Thaighde de réir leagtha amach ag 6.4.9 - 6.4.12 le mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe. Ní fheicim aon bhunús fianaise bunaithe ar staidrimh daonra do Chathair Bhéal Feirste a chuirfeadh ina luí orm gur féidir cruthaíocht bardaí nua i limistéar Bhéal Feirste a fhírinniú

5.7 Ainm na ndúichí agus bardaí

5.7.1 Fuair mé aighneacht chuimsitheach ó Fhoras na Gaeilge a léiríonn easaontas le mo chonclúidí maidir le úsáid na Gaeilge mar pholasaí ginearálta ar feadh na léarscáile i dtéarmaí ainmnithe áite do Dhúichí agus bardaí. Bhí mo chonclúid bunaithe ar dhá phríomhphointe;

5.7.2 Ar dtús, go bhfuil mo réim d'athainmniú na nDúichí agus Bardaí, i mo thuairim, nasctha le mo phríomh-ról agus feidhm de réir beartaithe ag an reachtaíocht, a bhaineann le dearadh spásúil ar theorainneacha riaracháin bunaithe go háirithe ar phaireacht thoghcháin a rialú agus ar léarscáilí de réir breithniúcháin geografacha agus spásúla. Athdhearbhaím mo dhearcadh go bhfuil mo réim chun Dúichí a ainmniú nasctha go díreach le mo phríomhfheidhm agus ní ar leithligh uaidh, féin chuimsitheach nó le feiceáil trí aon dearchtaí eile ná bardaí riaracháin agus dúichí a chruthú agus aonaid a ainmniú leis sin cruthaithe trí mheán chur síos atá bunaithe ar phointí tagartha áitiúla.

5.7.3 Sa dara háit, tá cest úsáide na Gaeilge sa riarachán poiblí mar phrionsabal ginearálta ina ábhar polasaithe, agus ní bhaineann sé leis an ndlí. Athdhearbhaím mo dhearcadh de réir leagtha amach i mo Thuarascáil ar Thairiscintí Athbhreithnithe go bhfuil, sa dlí, Béarla ina theanga ginearálta riaracháin phoiblí i dTuaisceart Éireann cé gur fhéadfadh forbairtí déanta le déanaí an dearcadh sin a athrú. Glacaim leis go bhfuil mo sheasamh air seo diúltaithe ag Foras na Gaeilge, ach níor áitigh a gcuid argóintí orm mo chonclúidí a athrú air seo.

5.7.4 Is é mo mheasúnú é nach féidir liom oibriú ach faoi réir an dlí reatha infheidhmithe agus mo chur chuige sainráite ar an reachtaíocht cheannais ó thaobh cheist ainmnithe na nDúichí agus Bardaí (cur chuige a leag mé amach go soiléir i mo thuarascálacha roimhe seo). De réir mo mheasúnaithe, níl an réim nó an fhaisnéis iomlán riachtanach agam chun léarscáil iomlán a leagan amach ar Thuaisceart Éireann le tairiscintí do 462 ainm bharda agus 11 ainm Dúiche i nGaeilge a bheadh cruinn agus tástáilte go hiomlán agus mar is cóir. Bunaithe ar an bhfianaise, lena n-áirítear ó Thionscadal Logainmneacha (atá le críochnú go fóill faoi láthair), ní féidir liom conclúid mhuiníneach a thabhairt go bhfuil aon rogha ar shamhail deiridh críochnúil dá leithéid sin ann. Is féidir le samhail mar sin a thuilleadh taighde a fháil agus a bheith bainte amach faoi réir chreat teanga chuimsithigh agus straitéis le comhairle agus

treoraíocht ó Choimisinéir Teanga saineolach, mar shampla de réir a mholtar in *New Decade New Approach* (NDNA). Mar a luaigh mé roimhe i mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, le linn scríofa an tuarascála seo, níl na tiomantais chun creat NDNA agus Coimisinéirí a cheapadh do theangacha mionlaigh achtaithe go hiomlán go fóill.

- 5.7.5 Anuas air sin, comhuaineach le hábhar ainm na mbardaí (nach féidir a ainmniú ach amháin faoi réir an gcineál sin próisis), ba mhaith liom na saoirsí atá ann cheana a lua arís d'aon chomhairle aonair a d'fhéadfadh sé a ainm Dúiche reatha a athrú sa dlí. Is féidir é sin a bhaint amach le úsáid bealaigh dhaonlathaigh i gcomhréir le Cuid 51 Achta an Rialtais Áitiúil (Tuaisceart Éireann) 1972. Ceadaíonn sé sin d'aon chomhairle dul in oiriúint dá ainm Dúiche lena n-áirítear an rogha chun teanga eile a úsáid, más mian le aon chomhairle aonair.
- 5.7.6 É sin ar fad ráite, bhí mé soiléir i mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe go nglacaim leis go bhfuil an t-údarás agam faoi mo réime reachtúla féin chun éisteacht le dearcthaí agus iad a chur san áireamh ar bhonn cás ar chás mar ainmniú oiriúnach bardaí agus dúichí aonair. Áirítear leis sin ainm a chur ar barda i gcomhréir le traidisiúin an phobail a chónaíonn ann, lena n-áirítear ainmneacha i dteanga mhionlaigh mar phointe tagartha áitiúil. Dár ndóigh, is fíor é go bhfuil ainmneacha Gaeilge ar na gnéithe gheografacha a bhfuil bardaí ainmnithe mar thagairt orthu.
- 5.7.7 I gCaibidil 5 Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, leag mé amach an difríocht a thugaim idir aighneacht níos leithne ar úsáid na Gaeilge ar feadh na léarscáile ar fad, ar iarratas é sin chun cur chuige polasaithe a fhorbairt ar úsáid aitheantais teanga oifigiúil, agus na aighneachtaí sin atá níos áitiúla agus lán nuance i dtéarmaí conas a thagraíonn daoine áitiúla i limistéir áirithe ar ainm na háite a d'fhéadfadh, i gcásanna áirithe, a bheith nasctha le úsáid na teanga agus oidhreacht chultúrtha láidir le limistéar áitiúil áirithe.
- 5.7.8 Leag mé amach Tuarascáil ar mo Mholtaí Athbhreithnithe go bhfeicim ar mholtaí an Choimisinéara Chúnata do Dhúiche Chathair Bhéal Feirste chun athainmniú féideartha a thabhairt do 7 mbarda ordaithe i nGaeilge agus rinne mé dearcthaí breise a lorg ar cén ainmneacha Gaeilge ar chóir a thabhairt orthu.
- 5.7.9 Táim an-bhuíoch as freagra Fhoras na Gaeilge ar an gceist seo. Luann siad go *'dtuigeann agus cuireann siad fáilte roimh an réasúnú tugtha i dtuarascáil limistéir Bhéal Feirste le fianaise ar leibhéal áirithe úsáide na Gaeilge i seacht mbarda áitiúil áirithe tagartha'*. Leag siad isteach bunainm Gaeilge le *Turf Lodge* mar Lóiste na Móna. Maidir le Cliftonville, leag siad isteach *'...go bhfuil sé níos casta. Aistríodh Cliftonville Road i mBaile Átha Cliath ag Comhairle Bhaile Átha Cliath mar "Bhóthar Cliathmhuine", a sholáthraíonn rogha, ach d'fhéadfaí an t-ainm a sheiceáil le QUB Placenames NI.'* Aontaíonn siad go bhfuil an cúig ainm eile leagtha amach i mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe i gceart.

Cuireann Foras na Gaeilge béim freisin ar an scéal é *'go bhfuil an réasúnú céanna ar son ainmnithe dátheangach ar seacht mbarda i mBéal Feirste ann freisin i go leor áiteanna eile laistigh dlínse Chomhairlí eile inar tháinig úsáid na Gaeilge ar an leibhéal leitheadúlachta sin'*.

Dúirt siad freisin go *'luann tuarascálacha an Choimisinéara Chúnata ar a laghad ceithre limistéar eile an Chomhairle ina raibh tathaint déanta ar son cur chuige dátheangach as ainmniú bardaí nó dúichí áitiúla sonracha. Spreagaimid breithniúchán ar thairiscintí eile as athainmniú i gcomhthéacs na faisnéise soláthraithe roimhe.*

- 5.7.10 Nílím sásta go bhfuil leibhéal dóthanach fianaise ann in aon Dúiche eile d'ainmniú barda áitiúla sonraigh in aon teanga eile bunaithe ar an bhfianaise reatha agus na aighneachtaí faighte. Faoi láthair, ní fheicim aon bhunús chun logainmneacha sonracha a mholadh atá difriúil uathu sin a aithníodh do bhardaí sonracha áirithe i nDúiche Chathair Bhéal Feirste.
- 5.7.11 Bunaithe ar an bhfianaise ar fáil faoi láthair, nílím sásta go bhfuil ainm comhaontaithe i nGaeilge a d'fhéadfainn a mholadh go muiníneach do bharda Cliftonville agus dá bhrí sin ní dhéanaim aon tairiscintí don athrú.
- 5.7.12 Maidir leis an 6 bharda eile as an 7 gcinn aitheanta i dTuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, molaím gur chóir na bardaí a ainmniú mar a leanas:

Turf Lodge – Turf Lodge/Lóiste na Móna

Ballymurphy – Ballymurphy/Baile Uí Mhurchú;

Beechmount – Beechmount/Ard na bhFeá;

New Lodge – New Lodge/An Lóiste Úr;

Shaw's Road – Shaw's Road/Bóthar Seoighe;

Twinbrook – Twinbrook/Cill Uiaghe.

Caibidil 6. Moltaí Deiridh don 11 Dúiche.

6.1 Aontroim agus Dúiche Bhaile na Mainistreach

6.1.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbheithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Aontroim agus Baile na Mainistreach](#)

Tábla 1. Aontroim agus Baile na Mainistreach

Líon na mbardaí - 40	Togthóirí iomlán - 100909
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Abbey	2433
An Garrán Fearnóige	2731
Lár Aontroma	2726
Oirthear Bhealach Cláir	2774
Iarthar Bhealach Cláir	2771
Ballyduff	2331
Ballyhenry	2541
Ballynure	2620
Ballyrobert	2732
Burnthill	2393
Carn Monaidh	2338
Cnoc Chairn Monaidh	2364
Clóidigh	2728
Collinbridge	2320
Creamhchoill	2319
Cromghlinn	2632
Dumhach	2510
Fairview	2356
Fountain Hill	2307

Glebe	2367
Gleann Ghormlaithe	2483
An Chloch Liath	2433
Hightown	2670
Jordanstown	2543
Mallusk	2733
Baile na Manach	2487
Maslaí	2505
O'Neill	2285
Geata na Páirce	2464
Baile Raghnaill	2531
Rathcoole	2290
Rostulla	2700
Gráinseach Shíol Bhaodáin	2710
Springfarm	2771
Steeple	2748
Stiles	2355
Teampall Phádraig	2582
Tuaim	2698
Valley	2280
Whitehouse	2348

6.2 An Aird agus Tuaisceart an Dúin

6.2.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [An Aird agus Tuaisceart an Dúin](#)

Tábla 2. An Aird agus Tuaisceart an Dúin

Líon na mbardaí - 40	Togthóirí iomlán - 118539
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Ballycrochan	2887
Bile Mhic Gabhann	3228
Baile na Gréine	3251
Baile Hóm	2975
Ballymagee	2861
Baile Bháltair	3258
Bláthghort	3197
Broadway	3081
Sruth Bhriain	3012
Ceathrú Dobhair	3060
Castle	2835
Clann Aodha Buí	2750
An Comar Thuaidh	2790
An Comar Theas	2856
An Comar Thiar	2828
Conway Square	2940
Cronstown	3083
Cúl Trá	3141
Domhnach Daoi	2955
An Gleann	3212
Gregstown	2826
Port an Ghiolla Ghruama	2883
Harbour	2898
Helen's Bay	3023
Hollywood	3220
Cill Chúile	2870
Cill Dhuinsí	2812

Cill Ghobáin	2849
Loughries	3141
Loughview	3106
Movilla	2698
Port an Pheire	2866
Port an Bhogaigh	2707
Rathgael	2727
Rathmore	2924
Scrabo	3208
Silverbirch	2892
Silverstream	2681
Warren	3172
West Winds	2836

6.3 Cathair Ard Mhacha, Droichead na Banna agus Craigavon.

6.3.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Cathair Ard Mhacha, Droichead na Banna agus Craigavon](#)

Tábla 3. Cathair Ard Mhacha, Droichead na Banna agus Craigavon

Líon na mbardaí - 41	Togthóirí iomlán - 149505
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Achadh Gallan	3698
Béal Átha Beithe	3776
Droichead na Banna Thoir	3533
Droichead na Banna Thuaidh	3331
Droichead na Banna Theas	3511
Droichead na Banna Thiar	3785

An Port Mór	3950
Bleary	3521
Brownlow	3902
Cathedral	3364
Corcraín	3485
Lár Craigavon	3743
An Diméin	3749
Doire Trasna	3606
Domhnach Cluana	3382
An Droim Mór	3394
Áth Mhic Giolla	3339
An Ghráinseach	3469
Bábhún Hamaltún	3620
An Céide	3697
Kernan	3975
Coill Mhic Giolla Mhaoil	3917
Knocknashane	3296
Lough Road	3802
Loch Bricleann	3616
Loch gCál	3928
Magheralin	3672
Mahon	3532
Cnoc an Mhargaidh	3849
Radharc Bhearna Boirche	3706
An Uaimh	3749
Parklake	3719
Quilly	3292
Ráth Fraoileann	3447
Richhill	3588
Seagahan	3951

An tSeanchill	3836
Tóin re Gaoith	3640
Na Beitheanna	3718
The Mall	3573
Baile an Bhairínigh	3844

6.4 Béal Feirste

6.4.1 I ndiaidh cleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, fanann na tairiscintí do theorainneacha sa dúiche seo gan athrú, ach bhí athruithe áirithe ann ar ainmneacha na mbardaí. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Béal Feirste](#)

Tábla 4. Béal Feirste

Líon na mbardaí - 60	Togthóirí iomlán - 230236
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Baile Andarsan	3713
Ard Dúin	4018
Ballygomartin	4129
Baile Mhic Gearóid	3819
Baile Uí Mhurchú	3599
Baile na Saileán	3651
Ard na bhFeá	3604
Beersbridge	3611
Bellevue	3672
Belmont	3608
Belvoir	3681
Blackstaff	4209
Bláthghort	3618

Binn Uamha	3513
Láir	4214
Chichester Park	3860
Cliftonville	3896
Cluain Ard	3828
Collin Glen	4089
Abhainn Choinn	3975
An Chreagaigh	3490
Duncairn	4088
Dunmurry	3878
Falls	3457
Falls Park	3707
An Fionnachadh	4217
Forth River	3479
Dún Liam	3876
Garnerville	3553
Gilnahirk	3740
Hillfoot	3630
Innisfayle	3932
An Cnoc	3649
Ladybrook	3927
Lagmore	3986
Lag an Aoil	3772
Malone	4202
Merok	3513
Musgrave	4219
An Lóiste Úr	3460
Páirc Oráiste	3713
Ormeau	4200
Poleglass	4131

Cnoc an Fhéich	3485
Rosetta	3854
Sandown	3794
Seandún	4000
An tSeanchill	4086
Bóthar Seoighe	3984
Stewartstown	3644
Stormont	3791
An Sruthán Milis	4184
Suideanam	3732
Lóiste na Móna	3521
Cill Uiaghe	4198
Malone Thuaidh	4218
Na hOibreacha Uisce	3954
Windsor	4178
Woodstock	3793
Gleann na Coille	3694

6.5 Cósta Chlochán an Aifir agus Gleanna

6.5.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Cósta Chlochán an Aifir agus Gleanna](#)

Tábla 5. Cósta Chlochán an Aifir agus Gleanna

Líon na mbardaí - 40	Togthóirí iomlán - 99539
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Achadh Dubhthaigh	2565

Alt an Chuilinn	2333
An Atlantaigh	2613
Baile an Chaisil	2386
Baile Uí Cheallaigh	2572
Baile Monaidh Thiar	2306
Baile Monaidh Thuaidh	2341
Baile Monaidh Theas	2318
Carraig Ceasail	2671
Churchland	2643
Muileann na Cloiche	2646
Cúil Leasáin	2256
Dearbhóg	2480
Droim Sorn	2265
Dundooan	2489
Dún Geimhin	2511
Dún Lathaí	2574
Na Fíneadha	2438
Garbhach	2362
Clochán an Aifir	2435
Glas-stiall	2654
An Chloch Liath	2349
Baile Gortach	2593
Cill Ria	2661
Kinbane	2710
Loch gCol agus Sraith Nócam	2624
Lurigethan	2258
Maigh Choscáin	2675
Aird Mhic Giollagáin	2252

Páirc Chnocán Santail	2611
Port Rois agus Dún Libhse	2265
Port Stíobhaird	2302
An Cairéal	2590
Ros Earcáin	2704
Roeside	2260
Route	2398
Cionn an Toir agus Rathlin	2532
Ollscoil	2456
Cois Abhann	2731
Cúil na Gaoithe	2710

6.6 Cathair Dhoire agus Dúiche an tSratha Bán

6.6.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbheithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Cathair Dhoire agus An Srath Bán](#)

Tábla 6. Cathair Dhoire agus Dúiche an tSratha Bán

Líon na mbardaí - 40	Togthóirí iomlán - 109899
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Ard Tí Garbháin	2653
Ballycolman	2636
Baile Mhic Robhartaigh	2820
Brandywell	2573
Carn Hill	2996
Caisleán na Deirge	2536

Cath	2959
City Walls	2457
Clóidigh	2605
Clann Diarmada	2877
An Creagán	2820
An Creagán Theas	2843
An Chúil Mhór	2790
Droim na hUamha	2972
Dún na Manach	2585
Ebrington	2746
Eglinton	2868
An tAonach	2930
Finn	2654
Foyle Springs	2624
Baile na gCailleach	2891
Glenderg	2479
Gleann Aichle	2532
Kilfennan	3036
Lios Mhic Dhuibhleacháin	2496
Madam's Bank	2923
Foirgnimh Nua	2825
An Baile Nua	2643
Northland	2985
Park	2574
Seantalamh	2980
Seantalamh Thiar	3021
Sheriff's Mountain	2591
Muileann an tSiáin	2749
Skeoge	2843
Slievekirk	2612

Springtown	2534
An Srath Bán Thuaidh	2767
An Srath Bán Thiar	2546
Victoria	2928

6.7 Fear Manach agus An Ómaigh

6.7.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbheithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Fear Manach agus An Ómaigh](#)

Tábla 7. Fear Manach agus An Ómaigh

Líon na mbardaí - 40	Togthóirí iomlán - 84713
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Béal Átha na Mallacht	2316
Béal Cú agus An Garastún	2121
Béal Leice agus Boa	2237
Bearach	2109
Botha, Claoininis agus Leitir Bhruín	2312
Achadh Lon	1985
An Chamabhainn	2186
Castlecoole	2284
Coolnagard	2072
Dergmoney	2123
Derrygonnelly	2072
Doire Loinn	1988
Domhnach	2000

An Droim Mór	1986
Droim na Coille	2161
Droim Caoin	2149
Eadarnaith agus An Cheis	2223
An Éirne	2122
An Fhéarach	2209
Fiontamhnach	1923
Mullach na Seangán agus Cinn Náile	2243
An Goirtín	2257
Gort an Rois	2217
Baile an Irbhinigh	2199
Coillidh Chlochair	2124
Lios Béal Átha	2232
Lios na nDaróg	2320
Lios na Scéithe	2042
Droichead Mhig Uighir	2007
Newtownbutler	1977
Newtownsaville	2070
Abhainn Choilleadh	2086
Port Abhla	2255
Ros Liath	1988
Rosorry	2011
Sixmilecross	2033
An tSruthail	2003
An tIompú Deiseal	2142
An Tearmann	1960
Trileac	1969

6.8 Lios na gCearrbhach agus An Caisleán Riabhach

6.8.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbhreithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Lios na gCearrbhach agus An Caisleán Riabhach](#)

Tábla 8. Lios na gCearrbhach agus An Caisleán Riabhach

Líon na mbardaí - 40	Togthóirí iomlán - 104519
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Baile an Doire	2862
Ballyhanwood	2351
Ballymacash	2797
Ballymacbrennan	2370
Ballymacoss	2907
Beechill	2513
Bláras	2467
Cairnshill	2687
An Cheathrú Riabhach	2788
Ceathrú Aodha Dhuibh Thoir	2642
Ceathrú Aodha Dhuibh Thiar	2484
Doire Eachaidh	2868
Droim Bearach	2468
Droim Bó	2377
Dún Dónaill	2393
Enler	2742

Galwally	2437
Lann Abhaigh	2743
Graham's Bridge	2842
Cnoc an Chairdis	2449
Hilden	2469
Halla Hill	2766
Baile an Hilligh	2664
Knockbracken	2455
An Cnoc Mór	2937
An Lagán	2538
Lagan Valley	2353
Lann Bheag	2536
Lisnagarvey	2793
MaighgCabraí	2833
Magheralave	2693
An Mhaigh	2352
Moira	2716
Monadh Riabhach	2394
Baile Nua na Bréadaí	2354
Old Warren	2781
Ráth Bhearnait	2396
Stonyford	2814
Wallace Park	2847
White Mountain	2641

6.9 Meán agus Oirthear Aontroma

6.9.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbheithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Meán agus Oirthear Aontroma](#)

Tábla 9. Meán agus Oirthear Aontroma

Líon na mbardaí - 40	Togthóirí iomlán - 99429
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Academy	2241
Achadh Eochaille	2316
Ard Aoibhinn	2311
Baile Aodha agus Harryville	2295
Baile Cora agus An Gleann	2733
An Baile Caol	2354
Boneybefore	2479
Braidwater	2245
Bruach Sheáin	2546
Burleigh Hill	2713
Cairncastle	2674
Carnlach agus Gleann Arma	2346
Castle	2656
Castle Demesne	2260
Craigyhill	2730
Coill na Baice	2261
An Corrán agus Inbhear	2477
Faiche an Aonaigh	2311
Galgorm	2425
Gardenmore	2458
Gleann Fhreabhail	2535
Gleann an Choire	2611

Gort Oilí	2536
An Ghráinseach	2699
Greenisland	2557
Oileán Mhic Aodha	2367
Kells	2484
Cill Ruaidh	2712
Cill Uachtair	2732
Cill Chon Riala	2359
Love Lane	2421
Maine	2518
Park	2243
Port Chluain Eoghain	2324
Sliabh Mis	2421
Fearann na Gréine	2686
Na Maighdeanacha	2473
Victoria	2691
An Cionn Bán Theas	2530
Sruth na Coille	2699

6.10 Meán-Uladh

6.10.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbheithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [Meán-Uladh](#)

Tábla 10. Meán-Uladh

Líon na mbardaí - 40	Togthóirí iomlán - 101427
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Ardboe	2690

Augher agus Clogher	2474
Achadh na Cloiche	2501
Baile Uí Dhálaigh	2613
Baile Mhic Uiginn	2781
Baile na Sagart	2639
Baile Eachaidh	2714
Cionn Aird	2686
Baile Uí Dhonnaíle	2567
Caisleán Dhásain	2611
An Cuach	2386
Oileán an Ghuail Thuaidh	2667
Oileán an Ghuail Theas	2755
Baile an Chócaigh Thoir	2326
Baile an Chócaigh Theas	2330
Baile an Chócaigh Thiar	2515
Coolshinny	2728
Domhnach Mór	2547
Baile na Croise	2290
Baile na Lorgan	2294
Glebe	2609
Cill na mBan	2608
Killymeal	2668
Leasán	2518
Luachra	2276
Gleann Seáin Íochtarach	2363
An Machaire	2370
Maigh	2472
Maigh gCaisil	2552
An Mullach Mór	2763
Oaklands	2384

Pomeroy	2464
Stewartstown	2309
An Suaitreach	2495
Tamlaght O'Crilly	2611
An Lúb	2757
An Tobar Mór	2424
Páirceanna an Bhaile Thoir	2493
Valley	2542
Washing Bay	2635

6.11 An tIúr, Múrna agus an Dún

6.11.1 I ndiaidh an chleachta comhairliúcháin ar mo Thuarascáil ar Mholtaí Athbheithnithe, fanann na tairiscintí don dúiche sin gan athrú. Is féidir breathnú ar an léarscáil don dúiche seo anseo: [An tIúr, Múrna agus an Dún](#)

Tábla 11. An tIúr, Múrna agus an Dún

Líon na mbardaí – 41	Togthóirí iomlán - 127075
Ainm an bharda	Togthóirí Molta
Abbey	3277
Áth na Long	3111
Ballybot	3349
Ballydugan	2807
Baile na hInse	3054
Baile an Bhaird	3255
An Sruthán	3390
Binnian	3031
Boirinn	3127

Camloch	2894
Caisleán Uidhilín	2964
Cathedral	2817
An Chrois Ghearr agus Cill Ó Laoch	3084
Crois Mhic Linnáin	2952
Damolly	3371
Doire Buí	3014
Derryleckagh	3086
Dún Ard	2860
Drumalane	3355
Droim an Easna	2968
Dún Droma	3117
An Feadán	3288
Foirceal	3059
Baile an Chnocáin	3398
Cill Chaoil	2848
Kilmore	2921
Knocknashinna	3003
Leath Cathail	2953
Lios na Crí	3068
Mayobridge	3414
An Mullach Bán	3151
Murlough	3239
Baile Úr	2944
An Caol	2937
Ros Treabhair	3312
Tamhnaigh Naomh	3008
Naomh Pádraig	3398
Baile Loch Cuan	2974

An Tulaigh Mhór	3148
An Pointe	3237
Corr Leacht	2892